

RAPPORT

'PRIVAT GÆST OG FAGLIG FORMIDLER'

En retorisk analyse af formidlingssituationer knyttet til Bogstart
set fra formidlernes perspektiv

Ph.d.-stipendiat Frederikke Winther
Center for Børnelitteratur, Aarhus Universitet
Oktober 2011



BOGSTART

INDHOLD

Indledning	3
Bogstart	3
Undersøgelsen	4-6
Formål	4
Empiri	4
Analytisk grundlag	4
Datamaterialet	6
Resumé af konklusion og anbefalinger	7
Stemmerne	9-39
Vera: Personligt engagement og faglig idealisme	9
Trine: I en udsat position	13
Lars: Hellere for lidt end for meget	17
Rie: Respekt og ligeværdighed	21
Kamma: Professionel og personlig formidling	24
Christel: I klemme mellem fagligt opdrag og social erfaring	28
Hassan: På social og kulturel hjemmebane	31
Ulla: Betænksom og tilbageholdende	33
Pernille: En rutineret gæst	37
Opsummering	39
Konklusion	41-47
Formidlernes vurdering af Bogstartsprogrammet	41
Formidlernes vurdering af formidlingssituationen knyttet til Bogstart	42
Seks formidlingsfaglige udfordringer knyttet til Bogstart	43
Anbefalinger	48
Litteraturliste	50

Indledning

Denne rapport redegør for en empirisk undersøgelse af den opsøgende formidlingspraksis knyttet til det landsdækkende litteraturformidlingsprogram Bogstart. Undersøgelsens hensigt er at analysere og evaluere den del af formidlingsarbejdet i Bogstart, som finder sted i forbindelse med hjemmebesøg. Den empiriske undersøgelse er foretaget i tilknytning til et ph.d.-projekt, gennemført ved Center for Børnelitteratur, Aarhus Universitet, i perioden 2009-2011. Ph.d.-afhandlingen forventes færdig ved udgangen af 2011. Styrelsen for Bibliotek og Medier har bidraget til finansieringen af ph.d.-projektet.

Bogstart

Bogstart er et litteraturformidlingsprojekt iværksat af Styrelsen for Bibliotek og Medier og finansieret af satspuljemidler under 'Udvalget om lige muligheder. Styrkede personlige resurser og social sammenhængskraft'. Bogstart er ifølge programmets officielle projektbeskrivelse rettet mod småbørnsfamilier med børn i alderen 0-4 år i særligt udsatte områder i Danmark, hvoraf 2/3 skønnes at være af anden etnisk oprindelse end dansk. Programmet er et gratis og uforpligtende tilbud, der har til hensigt at opmuntre forældre til at læse med deres børn og til at benytte bibliotekets tilbud. Bogstart tilbyder familierne fire gratis bogpakker, når børnene er hhv. ½, 1, 1½ og 3 år samt både skriftlig og mundtlig information om børns sprog og læsning. Bogpakker og oplysning formidles af bibliotekarer, som dels kommer ud på besøg i hjemmene i forbindelse med de to første bogpakker (til børn i alderen ½ og 1 år), dels inviterer familierne på besøg på biblioteket i forbindelse med udleveringen af tredje bogpakke (til de 1½-årige) og endelig kommer ud på besøg i børnehaven, når barnet omkring 3-års alderen skal modtage den sidste bogpakke i forbindelse med børnehavestart. Bogstart indgår som en del af en større, helhedsorienteret, socialpolitisk indsats overfor udsatte børnefamilier, og intentionen med programmet er, at børnene på forskellig vis kan profitere af Bogstart i forbindelse med deres sproglige, sociale og faglige udvikling.

Undersøgelsens perspektiv på Bogstart

Bogstartsprogrammet er et langvarigt og landsdækkende projekforløb med godt 50 formidlere involveret, som hver især etablerer individuelle retoriske praksisser eller retoriske handlemåder på basis af den enkelte formidlers personlige holdninger, erfaringer og refleksioner i forhold til den specifikke opgave. Bogstartsprogrammet er desuden det første af sin art i en dansk sammenhæng, som indebærer helt nye, uprøvede formidlingsmetoder og formidlingssituationer, hvilket betyder, at formidlerne ikke blot kan formidle på rutinen, men må etablere en ny formidlingspraksis, som er tilpasset opgaven.

Undersøgelsen

Formål

Den empiriske undersøgelse belyser den igangværende formidlingspraksis og baggrunden for den med specifikt fokus på den eller de dele af det formidlende arbejde, som særligt har optaget, undret og udfordret formidlerne. Det sidste med henblik på udarbejdelse af en række guidelines for, hvordan formidlingsarbejdet i Bogstart eller tilsvarende formidlingsprogrammer kan kvalificeres yderligere.

Undersøgelsen belyser formidlingspraksis set fra formidlernes perspektiv. Fokus i undersøgelsen ligger således på formidlernes individuelle holdninger, erfaringer og refleksioner som grundlag for handling. Der kan på baggrund af undersøgelsen ikke udledes nogen konklusioner om, hvordan formidlernes indsats er blevet oplevet i praksis, eller hvilken effekt den har haft på modtagerne.

Empiri

Den empiriske undersøgelse er baseret på kvalitative interviews med ni formidlere fordelt på fire biblioteker, tilknyttet Bogstartsprogrammet. De fire biblioteker er blevet udvalgt på dels et geografisk, dels et kvantitativt kriterium: At de lå med en vis geografisk spredning, og at de havde mere end to ansatte, som tog ud på hjemmebesøg. Det sidste kriterium er anvendt for at sikre, at der var grundlag for at indsamle en passende mængde datamateriale trods uforudsete frafald og aflysninger undervejs i feltarbejdet. De ni interviewede informanter er udvalgt af bibliotekerne selv. Interviewene blev gennemført i perioden september til november 2010. Ni ud af i alt ti planlagte interviews blev gennemført. De kvalitative interviews udfoldede sig hen over spørgsmål af følgende karakter:

- Hvordan definerer du opgaven knyttet til Bogstart?
- Hvilke krav, mener du, arbejdet med Bogstart stiller til dig som formidler?
- Hvad motiverer dig i arbejdet med Bogstart?
- Hvordan vil du karakterisere de konkrete formidlingssituationer?
- Hvordan vil du karakterisere modtagerne?
- Hvad er din rolle og din funktion i forhold til modtagerne?
- Hvad vil du gerne opnå med din formidling af Bogstart?

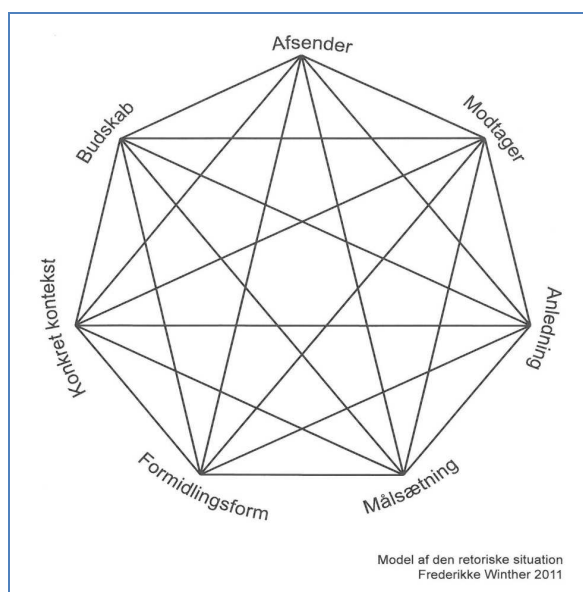
Spørgsmålene blev udarbejdet på grundlag af en empirisk forundersøgelse, herunder en elektronisk spørgeskemaundersøgelse, telefoninterviews med tovholdere på alle involverede biblioteker samt deltagerobservationer ved styrelsens fagseminarer for Bogstartsformidlere.

Analytisk grundlag

Undersøgelsen hviler på et retorisk grundlag for analyse af formidlende handlinger og centreret om de teoretiske begreber *Den retoriske situation*, *retorisk identitet* og *retorisk handlekraft*. Herunder følger en kort afklaring af de anvendte begreber.

Den retoriske situation er forstået som en konkret formidlingssituation, konstitueret af en række praktiske, sociale og faglige forhold, som formidlerne må forholde sig til, vurdere og håndtere for at blive i stand til at gennemføre en formidlende handling. Med anvendelsen af begrebet *Den retoriske situation* forudsættes

det, at måden, formidlere tænker og handler på i praksis, kan ses som en refleksion over og en reaktion på en række situationsbestemte forhold, som tilsammen konstituerer konkrete formidlingssituationer.



Den i undersøgelsen anvendte model af den retoriske situation indeholder følgende syv konstituerende elementer: Budskab, afsender, modtager, anledning, målsætning, formidlingsform og konkret kontekst. Modellen, som er udarbejdet specifikt til brug i denne undersøgelse, fremstiller konkrete formidlingssituationer som dynamiske felter med varierende karakter og kompleksitet, som opstår i kraft af de indbyrdes relationer mellem de syv betydningsbærende elementer.

Retorisk identitet betegner den særlige selvforståelse, formidleren har i relation til en given formidlingssituation. En formidlers retoriske identitet defineres i denne undersøgelse som en formidlers personlige fortolkning af egen rolle og funktion i en konkret formidlingssituation. Formidlerens retoriske identitet konstrueres i et samspil mellem den eksisterende selvforståelse og de personlige kvalifikationer, den konkrete formidlingssituation forudsætter eller fremkalder hos formidleren. Den retoriske identitet kommer til udtryk gennem formidlerens *motivation*, *position* og *intention* og er formidlerens personlige grundlag for retorisk handling.

Retorisk handlekraft betegner formidlerens mulighed for og evne til at handle retorisk i en konkret formidlingssituation. Retorisk handlekraft er dels en kraft, formidleren selv genererer som følge af sin måde at vurdere og håndtere formidlingssituationen på, dels en kraft, som omgivelserne tilskriver formidleren i situationen. I denne undersøgelse fokuseres kun på den førstnævnte del, det vil sige den personlige og selvgenererede del af formidlerens handlekraft, som primært er betinget af formidlerens retoriske identitet, og dermed af vedkommendes motivation, position og intention.

Begrebet *Den retoriske situation* udgør det strukturerende princip for undersøgelsen, som gør det muligt at afklare og analysere formidlernes *retoriske identitet* og *retoriske handlekraft*. Undersøgelsens konkluderende afsnit indeholder en kort redegørelse for formidlernes samlede vurdering af den retoriske

situation knyttet til hjemmebesøgene i Bogstart. Analysen og den følgende konklusion i denne rapport fokuserer imidlertid primært på formidlernes *retoriske identiteter* og *retoriske handlekraft*.

Datamaterialet

Den samlede mængde datamateriale (ni interviews af ca. en times varighed) er under analysearbejdet blevet forarbejdet og struktureret ind i en form, som gør det muligt at udlede en række konkrete forhold og problemstillinger knyttet til Bogstartsformidlingen. Behandlingen af datamaterialet har således indebåret en udvælgelses- og prioriteringsproces, som betyder, at det empiriske materiale, som fremstilles i analysen, er en destilleret version af den oprindelige mængde data. Af hensyn til de medvirkende informanter er materialet blevet anonymiseret. Analysen er foretaget på baggrund af en transkription af de udsagn, der er fremkommet i interviews, og det er disse udsagn, som repræsenterer mulige holdninger til og erfaringer med Bogstartopgaven, der analyseres, og ikke de enkelte informanter som personer. De ni formidlerstemmer er ikke nødvendigvis statistisk repræsentative for de i alt godt 50 Bogstartsformidlere, der er tilknyttet programmet, men blot ni forskellige italesættelser af individuelle holdninger til og erfaringer med Bogstart.

Resumé af konklusion og anbefalinger

Overordnet kan følgende konkluderes om formidlernes vurdering af Bogstart:

- Formidlerne er overvejende enige om, at Bogstart er et nyt og spændende projekt for biblioteket.
- Formidlerne er overvejende enige om, at Bogstart er et nyttigt projekt, fordi det kan støtte børns udvikling af sprog og dermed mulighed for at klare sig godt i institutions- og uddannelsessystemet.
- Bogstart gør det muligt for bibliotekerne at komme i kontakt med familier, som de ellers ikke ville have mulighed for at formidle til.
- Langt de fleste formidlere oplever, at Bogstart bliver positivt modtaget i familierne.
- Flere formidlere understreger, at Bogstart er med til at give indsigt og nedbryde sociale og kulturelle fordomme hos såvel formidlerne som hos familierne.
- Alle formidlere udtrykker en glæde over at kunne overrække forældrene en gave, som de fleste mener, er flot udformet og indeholder nogle gode bøger, som hele familien kan have glæde af.
- Alle udtrykker en tilfredshed over muligheden for at tage afsæt i noget konkret, når de formidler, og at det har en positiv virkning for kontakten at kunne overrække familien en gave i forbindelse med besøget.
- De fleste formidlere har desuden indtryk af,
 - a. at familierne bliver rigtig glade for bøgerne,
 - b. at mange bruger dem, og
 - c. at en del kommer forbi biblioteket, efter de har haft besøg.
- Nogle betegner Bogstart som et integrationsprojekt, andre som et lærings- eller oplysningsprojekt. Flere tager afstand fra tanken om, at Bogstart kan betegnes som et socialt projekt, enten fordi de ikke mener, at det er bibliotekets opgave at varetage sociale opgaver, eller fordi de vurderer, at områdets beboere ikke har behov for eller lyst til at blive involveret i (endnu et) hjælpeprojekt, som vil yde dem social støtte.

På baggrund af analysen af formidlernes udsagn om deres praksis knyttet til hjemmebesøg kan det konkluderes, at Bogstartsformidlingen rummer seks overordnede, formidlingsfaglige udfordringer:

- **Sceneskift: Fra biblioteksrum til dagligstue:** Sceneskiftet fra det offentlige biblioteksrum til de private entréer og dagligstuer medfører en gen- eller nytænkning af formidlerens rolle og funktion.
- **Den personlige relation mellem formidler og modtager:** Ved opsøgende og personlig formidling i hjemmene erstattes formelle formidlingssituationer med uformelle, personlige møder, hvor såvel modtagers som formidlers anonymitet ophæves, og betydningen af den personlige relation mellem dem fremhæves.

- **En personliggørelse af budskabet:** Når formidleren personligt opsøger modtageren i hjemmet, er projektet ikke længere kun knyttet til biblioteket men også til formidleren, som personificerer budskabet.
- **Privat gæst og faglig formidler;** Det at være gæst i et privat hjem udfordrer formidlerens mulighed for og evne til samtidig at fremstå som faglig formidler.
- **Formgivning og formulering af det faglige budskab**
Bogpakken er en social gestus, en gave, men også et fagligt statement, som ikke i alle situationer er et relevant omdrejningspunkt for formidlingen.
- **Fastholdelse af fagligheden**
Sceneskiftet fra en formidlingskontekst til en anden kræver, at formidleren er i stand til at fastholde og anvende sin faglighed fra biblioteket og bringe den med ind i dagligstuen.

På baggrund af disse observerede udfordringer kan en skærpet opmærksomhed omkring følgende mere overordnede formidlingsfaglige temaer anbefales:

- **Rummets indflydelse på det formidlende arbejde**
- **Den personlige relation mellem formidler og modtager**
- **Formidlerens personlige holdning og påvirkning af projektet**
- **Formidlerens rolle som en sammensat og flertydig størrelse**
- **Præsentation af og argumentation for et budskab**
- **Fastholdelse af fagligheden uden for en faglig kontekst**

Det anbefales at disse seks temaer inddrages, uddybes og debatteres på kurser og ved faglige seminarer, i interne faglige diskussioner og i forbindelse med efteruddannelse og kompetencegivende undervisning for biblioteksformidlere.

Stemmerne

I dette afsnit redegøres for hver af de ni formidlerstemmers holdninger, erfaringer og refleksioner vedrørende deres forvaltning af henholdsvis rolle og budskab i deres formidlingspraksis knyttet til hjemmebesøg. På baggrund af hver enkelt stemmes udsagn konkluderes hvilken *retorisk identitet*, der er kendetegnende for stemmen i kraft af dens udtryk for *motivation, position, intention*, samt hvilken form for *retorisk handlekraft*, stemmens udsagn afspejler. Efter den individuelle redegørelse for stemmerne i undersøgelsen følger en kort opsummering af materialet.

De ni stemmer er: Vera, Kamma, Hassan, Trine, Ulla, Lars, Rie, Pernille og Christel. I det følgende præsenteret i en vilkårlig rækkefølge.

Vera: Personligt engagement og faglig idealisme

Vera befinder sig tilsyneladende rigtig godt i rollen som Bogstartsmedarbejder. Hun meldte sig på eget initiativ til opgaven, dels fordi hun syntes, [...] *det var utroligt spændende, noget nyt, at komme ud af vores huse [...] og lave dette her formidlingsarbejde*, og dels fordi hun mente, at hun i kraft af sin faglige *ballast* var kvalificeret til opgaven, selv om hun ikke længere var tilknyttet børnebiblioteket. Vera følte sig således både personligt tiltalt af og fagligt kaldet til opgaven som Bogstartsformidler.

Veras motivation i arbejdet med Bogstart hviler på mange års virke på biblioteket, hvor hun gennem tiden, dels har opbygget et personligt kendskab og engagement i forhold til områdets beboere, dels har erfaret, hvilken positiv funktion, biblioteket har haft for mange børns opvækst: [...] *der er så skægt, når jeg så kommer ud til nogle familier, som så har fået børn [...] så har jeg jo fulgt de her familier [...] når de så kommer ned, har fået kørekort, har fået en eller anden hue med en eller anden farve på og [...] man lykønsker dem [...] altså denne der glæde ved [...] at de har været glade for biblioteket*.

For Vera er netop bibliotekets funktion og betydning således et af de centrale budskaber i Bogstart: [...] *det er jo ligesom budskabet altså at vise hvad vi kan bruges til, på lang sigt også. Jeg synes faktisk, at vi har hjulpet rigtig mange unge mennesker på vej igennem både i folkeskolen, når de har skullet lave opgaver, har [vi] nogle gange været en slags sparring eller mentor i deres større opgaver i gymnasiet [...]*.

Vera har en meget klar, personlig holdning til sprogtilegnelse blandt indvandrere i Danmark, og hun mener, at hendes personlige holdninger stemmer fint overens med Bogstart: [...] *Min holdning til det er, at de børn og unge, der for eksempel vokser op i [lokalområdet], [...] at de lærer både deres modersmål, for det tror jeg også er vigtigt, men også at de lærer dansk [...] for at kunne begå sig. Altså hvis det er meningen - det siger jeg sådan set også til nogle familier, nogle gange, når vi snakker om to-sprogethed og sådan noget - [...] hvis forældrene har valgt, at de her familier skal bo i Danmark, og børnene skal vokse op og have en fremtid her, så er det altså vigtigt, at de lærer dansk [...] og det er også det, der ligger i projektet synes jeg*.

Vera er dog bevidst om, at valg af sprog og normer for sprogindlæring kan være et meget følelsesbetonet område for de to-sprogede familier, og at hun derfor skal fare med lempe, når hun tager ud til familierne for at tale med dem om deres børns sproglige udvikling.

Oplevelser ved nogle af de hjemmebesøg, Vera har været ude på, bekræfter hende i, at Bogstart er et nyttigt projekt i området: *[...] min opfattelse er, [...] at man ikke tror, at så små børn kan få glæde af bøger.[...] eller sange eller det, vi nu gør meget ud af i forhold til vores egne børn [...] Og der tror jeg, altså [...] vi har en vigtig rolle.* Hun mener dermed, at man med Bogstart formidler en nyttig viden, som er ny for mange familier i området.

Vera benytter ofte at demonstrere overfor familien, hvad det er, hun gerne vil have dem til at gøre: *Tit tager jeg barnet op og sidder med barnet, får øjenkontakt og laver den her mimik og lyde. Hvis du begynder at tale til et lille barn, så begynder det jo at kommunikere med dig også, selv et lille barn på få måneder, ikke [...] og da kan jeg se, at de bliver lidt overraskede [...], for det tror de ikke, det har de ikke sådan helt forstået, altså at man sagtens kan kommunikere og pludre og [lave] lyde og synge, og det er jo så uanset hvilket sprog, om det er deres eget modersmål, eller om det er dansk, eller hvad det nu er. Det er jo bare det der med lydene i. Det synes jeg, at jeg prøver at gøre meget ud af at fortælle til familierne [...].*

Det er Veras indtryk, at hendes budskab er nyt og overraskende for mange familier: *[...] jeg har fornemmet at det, var man faktisk ikke helt klar over. Altså al den forskning, som vi ved herhjemme, hvor vigtigt det er med at den meget tidlige start, at [man] tager sig af barnet på en anden måde, [...] med kommunikationen, øjenkontakten, mimikken, smilet og lydene og sange, det har man ikke helt den samme [forståelse for], tror jeg ikke. Jeg ved det ikke, for jeg har jo ikke forsket i det, men det er bare min fornemmelse, efter jeg har været ude [...]. At [man] i hvert fald i nogle kulturer ikke er klar over, at man faktisk kan få en rigtig god kontakt med [...] det helt lille barn. [...].*

Veras erfaringer fra praksis har således vist hende, at den viden om børns evne til at kommunikere i en tidlig alder, og vigtigheden af, at forældrene stimulerer denne evne hos deres små børn, er *[...] vores største formidlingsopgave [i Bogstart], ligesom at vise, at man sagtens kan kommunikere med [babyer].*

Veras erfaring bekræfter og styrker således hendes tro på, at Bogstart har en vigtig funktion, og at hun som formidler kan gøre en forskel: *[...] Jeg tænker i hvert fald, at der er særlig brug for at fortælle, hvad vi kan tilbyde, altså hvad vi kan gøre som bibliotek og som bogformidlere [...] og som kulturformidlere [...] Og jeg ved hvor svært det er også senere hen i deres uddannelser, og vi ved jo [...] hvor mange, der dropper ud, og hvor mange unge der ikke får uddannelse med indvandrerbaggrund, og det jo sådan noget, hvor [...] vi ligesom har en forpligtelse [...] med dette her projekt, i den tidlige start at prøve at fortælle forældrene.*

Vera er således ikke i tvivl om, at Bogstart er et nyttigt projekt, og at hun selv som formidler, er i stand til, og også forpligtet til, at sørge for, at modtagerne får en ny viden, som hun vurderer, de har brug for. Derfor definerer Vera både projektet og hendes egen rolle idet som grundlæggende positiv: *[...] altså det er jo noget positivt – Ja! Positivt budskab, og det synes jeg jo er vigtigt ligesom at [vise]. Ikke [...] nu kommer de fra kommunen, eller nu kommer de og kontrollerer, [...] men vi kommer med noget positivt, og det som oftest også [sådan det] opfattes.*

I et enkelt tilfælde misforstod familien Veras ærinde og troede, at hun kom for at opkræve penge. I andre tilfælde har familierne virket *[...] lidt ligeglade, eller [havde] ikke helt forstået, fordi de lukkede meget*

hurtigt af [...]. Men generelt oplever Vera en positiv respons på sine besøg: [...] de fleste er meget interesseret i, hvad dette her er for noget [...], og Vera har stor forståelse for, hvis familierne ikke lige har tid til at få besøg: [...] det er jo ikke alle familier, vi kommer ind til [...] nogen har ligget og sovet, klart du har en lille baby, [...] og hvis du kan se dit snit til at ligge og sove om formiddagen, er det jo klart, at man er træt og sådan noget, og så kommer jeg lige pludselig [...].

Vera beskriver, hvordan man aldrig helt kan vide, hvordan besøget spænder af, fordi [...] så kan der jo lige pludselig opstå et eller andet, som gør, at du fornemmer, at her skal du måske heller ikke blive så længe. Du kan godt mærke måske, [...] du [ikke] skal trænge dig på, det skal man også passe på med, ikke [...].

Belært af erfaring er Vera således meget bevidst om, at Bogstartsopgaven kræver en høj grad af åbenhed og fleksibilitet, fordi hun skal være i stand til at håndtere mange forskellige modtagere og situationer. Udover at fornemme, om det er belejligt eller ej for familien at få besøg, aflæser Vera også familiens adfærd i situationen og afpasse sin egen adfærd derefter: [...]Jeg tror, jeg ligesom [...] ser, hvad det bringer, [...] når jeg kommer ud [...] hvis de sidder på gulvet for eksempel, [...] så sætter jeg mig på gulvet [...] hvis barnet sover, så er det jo det, [...] hvis det er vågent, så spørger jeg [om] jeg måske gerne må få lov at holde det, men det er [...] slet ikke altid, at jeg gør det [...]. Det er jo ikke alle børn, der vil hen til en fremmed [...].

Vera mener desuden, at opgaven fordrer et personligt overskud, at man har noget på hjerte og ikke mindst, at man er i stand til at optræde høfligt og respektfuldt i mødet med familierne: [...] det [er] ligesom, når man træder ind i hvilken som helst anden familie første gang, [...] altså man opfører sig ordentligt og viser respekt og høflighed [...] altså jeg er jo gæsten [...] hos andre mennesker, ikke [...].

Samtidig med, at Vera gør en dyd ud af at være positiv og imødekomende, mener hun samtidig, at [...] det er jo vigtigt at vi kommer og er professionelle. Men man bliver jo også på et eller andet tidspunkt, hvis familien [...] tillader det vil jeg sige, så [...] begynder man jo at spørge lidt mere ind til familien, hvor kommer de fra, og hvor langt tid har de har været her – nu er der jo mange indvandrerfamilier hernede – om hvor lang tid har [de] boet her, om [de] har andre børn [...] man kan også komme til at fortælle noget om sig selv, altså jeg har en datter på 23 år, og nogen gange når de spørger, har du selv børn og sådan nogle ting [...] det er jo sådan mere personligt end den professionelle, [...] og det synes jeg egentlig også er vigtigt i det møde med andre mennesker, at man giver lidt af sig selv [...]. Vera beskriver altså rollen som Bogstartsformidler som liggende på en grænse og vippe mellem den professionelle og den mere personlige karakter og fremtoning.

Vera mener for så vidt ikke, at der er stor forskel på måden, hun formidler fagligt på henholdsvis biblioteket og i hjemmene, men hun erkender, at der under hjemmebesøgene opstår helt andre stemninger og relationer, end tilfældet er i biblioteksrummet, og at hun selv får helt andre oplevelser med sig hjem: [...] altså, det er jo dette der med at komme ind i et [...] privat hjem [...] [og] så er der også det med at komme ind i en helt anden kultur nogle gange [...] jeg har fået nogle rigtig gode snakke med nogle stykker [om] kulturmødet altså, religionsmødet [...] tørklæde - ikke tørklæde, og økonomi i muslimske familier, [...] altså nogle helt andre ting, end man normalt [ville tale om] [...] der har jeg fået [...] en anden holdning eller et andet indblik, vil jeg sige, til, hvad man måske egentlig går og tror [...].

Vera mener, at det først og fremmest er de fysiske rammer, der gør, at mødet mellem hende selv og modtagerne får en anden karakter, end tilfældet er på biblioteket: [...] der er en forskel ved, at man

kommer ind i private hjem. Det giver altså nogle andre rammer. Slår sig ned i sofaen eller på gulvet, og nogle gange er det jo også, at det lille barn sover, og så er der måske lidt mere overskud fra moderens side til [at snakke].

Vera kan nogle steder have en fornemmelse af, at familierne, og mødrene især, har et behov for at snakke, og det har bragt Vera ud i lange og spændende samtaler, som gør, at hun føler, at hun ikke blot får et stort fagligt, men også et stort personligt udbytte af at arbejde som Bogstartsformidler.

Veras retoriske identitet og handlekraft

Vera *motiveres* af:

- Muligheden for at kunne støtte og vejlede områdets børnefamilier
- At hun har en betydningsfuld viden, hun gerne vil dele med dem, som ikke har dem
- De mange berigende oplevelser, arbejdet med Bogstart har givet hende

Vera *positionerer* sig:

- Som erfaren bibliotekar
- Som formidler og vejleder vedrørende danske normer og værdier
- Som et åbent og nysgerrigt menneske, der gerne vil i dialog med andre kulturer

Veras *intention* er:

- At udbrede en vigtig viden til forældrene
- At hjælpe børnene sprogligt, så de får en nemmere opvækst
- At få et personligt udbytte af sin indsats

Veras retoriske identitet er baseret på en høj grad af såvel personligt som fagligt engagement. Vera er i forvejen engageret i arbejdet med at støtte særligt tosprogede børns sprogudvikling, et arbejde som stemmer fint overens med Bogstartsopgaven. Veras selvforståelse i rollen som Bogstartsformidler synes at ligge i naturlig forlængelse af en allerede etableret formidlerrolle på biblioteket i forhold til samme målgruppe og samme målsætning, som er knyttet til Bogstart. Vera virker ikke i tvivl om rigtigheden af det budskab, hun går ud med, og dets relevans for de familier, hun besøger. Rollen som faglig formidler er således meningsfuld for hende, dels fordi hun personligt anerkender tanken bag Bogstart, og dels fordi hun har en personlig erfaring for, at modtagerne har behov for og er modtagelige overfor budskabet. Fagligt set er Vera således både stærkt motiveret og i stand til at indtage en meningsfuld og handlekraftig position i forhold til både opdrag og modtagere i de vekslende formidlingssituationer. Veras personlige overbevisning og erfaringer i praksis genererer desuden en klar intention for hendes arbejde.

Socialt set har Vera også en høj grad af handlekraft, idet hun er meget optaget af de sociale og kulturelle aspekter i mødet med familierne. Kontakten giver hende nogle interessante oplevelser og en indsigt, hun ikke ellers ville have adgang til. Rollen som gæst er således også meningsfuld for Vera, dels fordi hun er et nysgerrigt og socialt engageret menneske, og dels fordi hun har haft nogle spændende og personligt berigende erfaringer som gæst i modtagernes hjem. Vera sonder selv mellem det at være professionel og det at være personlig som modsætninger, men erkender samtidig, at man som Bogstartsformidler må være

begge dele – ikke så professionel at det bliver upersonligt, men heller ikke så personlig, at det bliver uprofessionelt.

Veras retoriske identitet afspejler en personligt engageret og idealistisk tilgang til Bogstartsformidlingen. Vera er ikke i tvivl om, hvad hun skal gøre, og tror på, at hendes indsats har en effekt, hvilket giver hende en stærk handlekraft som Bogstartsformidler. Både som gæst i familiernes hjem og som faglig formidler og budbringer af en særlig viden til familien. Hendes kulturelle nysgerrighed og interesse for andre mennesker gør, at hun ikke blot arbejder med en faglig drivkraft, men også rent personligt og socialt har lyst til at møde modtagerne og få nye oplevelser og erfaringer.

Trine: I en udsat position

Trine definerer opgaven med Bogstart som [...] *at man skal få forældrene til at være opmærksomme på deres børn, og at de skal ligesom læse for dem. Det jo det, vi bringer bøgerne ud til, og gør forældrene opmærksomme på, at det er meget vigtigt med den første bog, eller [at] tale med dem, det er faktisk talesproget, det ligesom ligger vægt på, at man læser og taler med sine børn og formidler det sådan, at det har betydning for deres sprogudvikling.*

For Trine er bogen således et redskab til at stimulere børns tale, og hvis ikke familien umiddelbart synes, at bogen er et anvendeligt redskab, understreger Trine, at der også er andre ting, man kan kommunikere med barnet om.

Trine føler sig personligt engageret i opgaven. Både hvad angår Bogstartsbudskabet og budskabet om biblioteket i al almindelighed: [...] *jeg [vil] meget gerne give det der budskab videre til dem om at læse, og så vil jeg selvfølgelig også gerne have, at de ligesom bliver opmærksomme på biblioteket, [...] og det spørger jeg lidt ind til, om de kender biblioteket, og nogle de siger, ja, vores børn har brugt det meget, og jeg har tit været der, eller nej, jeg kender ikke biblioteket, og så fortæller jeg lige lidt om det. Altså ikke sådan at de skal komme på biblioteket, men at de lige ved [at det er der] i hvert fald.*

Trine oplever, at ikke alle familier er interesserede i hendes besøg og hendes budskab. Trine fortæller, at hun kan fornemme, hvis familien ikke har lyst til hendes besøg: *Man kan fornemme, du skal bare ikke komme ind, jamen så er der ikke noget at gøre. Men [jeg] giver dem bøgerne alligevel, [...], og så fortæller jeg dem måske lige ganske kort, hvad det drejer sig om. Jeg synes det er bedre, de får bøgerne, og ligesom tænker, det var da nogle dejlige bøger, dem vil jeg egentlig også gerne have næste gang. Det synes jeg, det er det bedste, man kan gøre.*

Hvis Trine mærker, at hendes besøg er ubelejligt, fokuserer hun på bøgerne og håber således på, at få sit budskab igennem alligevel. I andre tilfælde, vurderer Trine, at end ikke bøgerne har familiens interesse, eksempelvis hvis de i forvejen har mange selv: [...] *nogle gange kommer jeg [til] nogle ressourcestærke forældre, som siger, jamen vi ved alt om det her! [...] ja, så er det, jeg nogen gange tænker, hvorfor er det så lige, jeg skulle komme... [...] De kunne sagtens finde bøgerne selv, og de har måske hele hylden fyldt med bøger og ved alt om [det] [...] Andre gange, der kommer man måske også ind et sted, hvor man måske fornemmer, at de bliver ikke brugt alligevel, [fordi de] kan ikke læse dem eller et eller andet [...].*

De besøg, der giver mest mening for Trine er, hvis hun oplever at kunne skabe den der motivation til at de har lyst til at åbne bogen, hvor de ikke ville have gjort det. Men hvornår det er tilfældet, er hun ikke helt sikker på: [...] men det er kun en fornemmelse, jeg kan have, fordi, at jeg kan jo ikke vide det præcis.[...] mange læser for deres børn i forvejen, det er mit indtryk i hvert fald [...].

Trine oplever ind imellem, at formidlingen kan være svær rent sprogligt: [...] og jeg har også været udsat for nogle, der simpelthen sagde, de kunne ikke forstå, hvad der blev sagt. [...] Men som regel så forstår de alligevel lidt, og så har jeg prøvet at se, om det var noget engelsk eller tysk, de kunne snakke eller noget [...] jeg tror aldrig, at jeg har været udsat for, at de slet ikke fik budskabet [...].

Trine mener, at man skal passe på med at vurdere familierne, fordi man let kan komme til at vurdere dem forkert. Det er med andre ord vigtigt for Trine, at familierne ikke føler sig fejlvurderet, og at formidleren kommer for skade at forudsætte noget, som ikke er tilfældet, eksempelvis i forhold til familiens sproglige forudsætninger eller sociale og kulturelle baggrund.

Trine oplever, at rollen som Bogstartsformidler kan være en stor og krævende, personlig udfordring: [...] det stiller jo det krav, [...] at jeg skal have kontakt med forældrene. Det kan godt være, synes jeg, en udfordring ind imellem, at få kontakt med dem [...] der kan jo godt være barrierer, der er både fysiske, men [...] også psykiske barrierer, at folk ikke [vil] påduttet en hel masse, som de godt vil bestemme selv. Derfor synes jeg, at det kræver meget takt, at komme ind i andre folks hjem. Man skal passe meget på, man ikke overtræder deres grænser og virker belærende. Det i hvert fald, noget af det, som man kan mærke, det skal man ikke. [...] man er jo inde på deres domæne, deres private hjem.

Trines erfaring har vist, at opgaven som bogstartsformidler ikke er entydigt positiv, men at den ind imellem bringer hende i nogle ubehagelige situationer, hvor hun føler sig mistænkeliggjort, hvis ikke ligefrem uønsket: [...] det kræver i hvert fald, at man [...] stikker en finger i jorden og er forsigtig. [...] har man kvajet sig den første gang, så kommer man ikke ind igen [...] nogle steder kan det være rigtig svært. Altså, man har indtryk af, at de slet ikke [vil] have noget med os at gøre, [...] man føler, at jamen du må bare ud, vi har styr på det, vi er ikke interesseret i dig! Trine tror, at de familier, der udtrykker en modvilje mod at få besøg, ikke vil [...] påduttet noget [...] det er nogle erfaringer fra tidligere, fornemmer jeg, altså man skal ikke komme og være bedreviddende på nogen måde [...].

Trine understreger, at det langt fra er alle steder, hun oplever denne massive skepsis, men når hun fortæller om sit arbejde som Bogstartsformidler, refererer hun primært til de svære eller ubehagelige situationer.

Trine mener, at det, at biblioteket selv har taget kontakt og opsøgt familien, gør at man skal gå meget forsigtigt til værks: [...] vi er jo på deres domæne, hvor de bestemmer. Og vi kan ikke styre det, vel [...] jeg kan have nogle ideer om, hvordan man går ind, og hvad man kommer til, men man kan overhovedet ikke vide det på forhånd. Så det er med at gå, med at være forsigtig, synes jeg [...]. På biblioteket, [...] der er det jo dem, der henvender sig og gerne vil have et eller andet, hvor vi så giver dem det, [...] når vi kommer derud [...] og vil have dem til at gøre et eller andet på deres område, der skal man virkelig være forsigtig.

En måde, Trine udviser forsigtighed på, er blandt andet ved ikke at kontakte barnet direkte og eksempelvis tage det op: [...] jeg har været udsat for, at der var et barn, der skreg, fra jeg kom til jeg gik, [...] simpelthen fordi, det var bange for mig, bare fordi jeg var der [...], og det synes jeg er meget ubehageligt, egentlig [...].

Og jeg læser ikke for barnet, og jeg tror heller ikke, man skal gøre det, fordi jeg ville selv synes det var mærkeligt, hvis der kom nogen med mine børn dengang og tog dem op eller noget, det ville jeg i hvert fald ikke kunne lide, så det gør jeg ikke!

Trine oplever en forskel på at besøge danske og udenlandske familier, fordi hun blandt andet føler sig mere hjemmevant i de første: *[...] fordi, jeg kender ikke normerne så godt i [...] et arabisk hjem, som jeg gør i danske hjem, så jeg føler mig sån lidt... men [...] jeg føler mig faktisk [taget] godt imod i de [...] udenlandske hjem [...] det er tit dem, som tilbyder [...] kaffe eller et eller andet [...].*

Med risiko for at komme til at virke uhøflig, takker Trine dog ofte nej til kaffe, fordi hun gerne vil undgå at 'sidde fast' hos en familie: *[...] typisk så har jeg måske lige spist, og jeg vil heller ikke så gerne sidde fast alt for længe i et hjem, og det gør man tit, hvis man bliver tilbudt noget og siger ja til det [...] altså det er svært at afslutte [besøget], hvis man får for meget tilbudt, synes jeg. Og så løber tiden [...] [så] sædvanligvis siger jeg nej tak [...], men det kan da godt ske en enkelt gang, [...] at jeg siger ja tak.*

Trine oplever rollen som Bogstartsformidler som meget mere personlig, end bibliotekarens rolle er på biblioteket. Og nogle gange lidt mere personlig, end Trine egentlig bryder sig om. Det at mødet finder sted i uformelle omgivelser, eksempelvis i familiens sofa, kan få Trine til at føle, at hun skal eller bør give mere af sig selv, end hun har lyst til: *[...] jeg kommer til at hive nogle personlige ting frem, snakker med dem og siger, sån gør vi også og mit barn osv., og der er nogle gange, jeg tænker, nej! Jeg skal nok lige passe lidt på, at jeg ikke kører for meget på øh på mine egne børn [...], altså der er nogle gange, [...], at jeg måske givet lidt for meget [...].*

Trine synes desuden, at rollen som Bogstartsformidler kan have nogle problematiske konsekvenser, fordi den overskrider grænsen mellem hendes professionelle og hendes personlige identitet: *[...] altså, jeg føler mig ikke som bibliotekar, når jeg kommer der [...] Det er en meget personlig situation [...] det er jo ikke biblioteket, [...] der kommer, det er faktisk mig, der kommer til dem ikke også, med et budskab selvfølgelig fra biblioteket.*

Udover at selve besøgsituationen er langt mere personlig, end en vanlig formidlingsituation på biblioteket, føler Trine sig også forpligtet af det personlige møde efterfølgende, hvis familien dukker op på biblioteket: *[...] jeg står jo og er så venlig og sige, kom ned på biblioteket, og vi kan [...] en hel masse, ikke også, men jeg kan ikke genkende folk, når de så kommer, og de kan kende mig! [...] og det tror jeg [...] de godt kan synes, at det er lidt mærkeligt, at hun ikke kan kende mig. [...] nu sad vi og drak kaffe der for tre, to måneder siden. Trine finder det også problematisk, at hun på biblioteket ikke kan tilbyde samme tætte kontakt og opmærksomhed, som opstod under hjemmebesøget: *[...] det er så ikke altid, når de kommer på biblioteket, at vi kan [...] have samme venlige forhold til dem [...] fordi de kommer og synes, jamen vi er sådan rigtig [...] venner, du har været inde i mit hjem, du har ligefrem, næsten drukket kaffe, ikk? Og så pludselig er jeg en professionel, der skal behandle dem på lige måde med de andre [...].**

Trine mener, at hun måske mangler lidt faglig tyngde i rollen som Bogstartsformidler, ikke fordi hun nødvendigvis har brug for at formidle mere viden, end hun i forvejen gør, men mere fordi, det ville give hende en større faglig sikkerhed: *[...] det er nogle gange, jeg tænker over, helt præcist hvordan er det lige, man skal formulere, hvorfor det [er] så vigtigt at starte i halvt års alderen [...] der er ikke nogen, der stiller ret meget spørgsmålstegn ved det, men der er da nogle gange, jeg selv tænker, at jeg kunne godt bruge en*

mere faglig baggrund for at vide, hvordan det hang sammen [...] altså hvor sikker jeg er på, at det jeg gør, det er rigtigt [...], altså det er jo noget med [...] ens egen sikkerhed, når man skal ud. Det er ikke sikkert, jeg behøver at sige det til dem, vel, men bare det, at jeg ved, at sådan hænger det sammen. [...] det ville måske gøre, at min fremtoning ville virke anderledes. [...] det er ikke sikkert, jeg ville [...] ændre noget af det, jeg siger, det tror jeg ikke, men at min fremtoning [...] kunne godt være mere sikker, når man kom ind ad døren.

Trines retoriske identitet og handlekraft

Trine er *motiveret* af:

- At det efter hendes opfattelse er et fornuftigt budskab og nogle gode bøger
- Når hun føler sig sikker på, at familien bliver glade for og vil bruge bøgerne

og *demotiveret* af:

- Dårlige/ubehagelige erfaringer med skeptiske eller modvillige familier
- Sin skepsis overfor projektets virkning

Trine *positionerer* sig:

- Med afstand og usikkerhed i forhold til modtagerne
- Med kritisk skepsis overfor projektets metode og virkning
- Med usikkerhed i konflikten mellem den personlige og den professionelle formidleridentitet

Trines *intention* er:

- At få afleveret bøgerne til familierne
- At fremstå som en ufarlig og venlig person i mødet med modtagerne
- At undgå ubehagelige situationer

Trine er umiddelbart enig i projektets målsætning, og kan stå inde for det faglige budskab, hun skal bringe videre til familierne, men hendes erfaringer har vist hende, at det kan være en meget kompliceret og tung opgave at løfte. Gentagne oplevelser af at føle sig uønsket af familierne, eller at budskabet ingen relevans eller interesse har for dem, har givet Trine en række kritiske forbehold overfor Bogstartsarbejdet, som påvirker hendes retoriske identitet i negativ retning. Når Trine fortæller om sine erfaringer fra praksis, taler hun i højere grad om, hvad der ikke motiverer hende, end om, hvad der motiverer hende. Situationer præget af usikkerhed og skepsis, såvel hos hende selv som hos familierne, sætter hende i en tvivlsom, perifer position både i forhold til opdraget og i forhold til modtagerne. Den ringe motivation og tvivlsomme position gør det svært for Trine at etablere en klar, faglig intention.

De mange personlige og socialt betingede problemstillinger, hun oplever at skulle håndtere som Bogstartsformidler gør, at opgavens grad af faglighed indskrænkes til et minimum. Rollen som faglig formidler bliver således sekundær og i visse tilfælde helt udspillet i situationer, som først og fremmest er betinget af personlige møder og personlige holdninger og reaktioner. Trine finder desuden rollen som formidler under hjemmebesøg yderst udfordrende, dels fordi hun ikke bryder sig om det meget personfokuserede fokus, der opstår i situationerne, dels fordi, hun mener, at benyttelsen af den personlige formidlingsform kan have nogle kritiske konsekvenser for hendes øvrige virke som professionel formidler på biblioteket.

I forlængelse af Trines retoriske identitet er hendes handlekraft ligeledes hæmmet af en generel skepsis og usikkerhed. Dels den skepsis, hun møder hos familierne, dels den skepsis, hun selv har overfor opgaven og virkningen af hendes arbejde. Den stærke bevidsthed om, at hendes besøg muligvis er uønsket eller uinteressant for familien, betyder, at hendes lyst til og mod på at handle er helt afhængig af, om familien ser ud til at ville tillade hendes tilstedeværelse i hjemmet. Eftersom Trine grundlæggende tvivler på, om projektet kan bære frugt, er det alene frugten af det sociale møde med familien, der bliver målsætningen for hendes praksis. Trine retoriske handlekraft er således primært en socialt motiveret handlekraft, som er rettet mod det at etablere og fastholde en personlig integritet i mødet med familierne.

Lars: Hellere for lidt end for meget

Lars taler meget engageret om Bogstart og giver tydeligt udtryk for, at han har overvejet, hvorfor og hvordan den udvalgte målgruppe kan få glæde af tilbuddet. Lars vælger en meget nøgtern og praktisk tilgang til det at læse bøger, når han er ude med Bogstart, fordi han mener, at det at læse bøger med små børn er en ny tanke for mange familier: *[...] det [...] vi skal sælge det her projekt på, når vi er ude hos en familie, som måske slet ikke har bøger, og ingen tradition har [...] for at have bøger i huset, det er [...] sprogstimuleringen, [...] det at tale og snakke med sit barn.*

Lars vurderer, at det vigtigste udbytte for familierne er, *[...] at barnet skal være inde i en god sprogudvikling frem mod skolestart [...]*, og at bøgerne kan være et redskab at nå det mål med. Lars er således meget pragmatisk i sit syn på, hvad der er vigtigt for familierne, og mener derfor ikke, at de mere sociokulturelle aspekter af det at læse bøger med børn, har relevans for familierne: *[...] Det er ikke det her med, jamen det er også rigtig hyggeligt at vi slukker for fjernsynet og så skal vi sidde og hyggeputte og så skal vi rigtig læse historier, [...] det er slet ikke det, vi skal ud med i langt de fleste tilfælde.*

Lars har valgt at fokusere på det praktiske og nøgterne i budskabet om børnelitteratur, fordi hans indtryk er, at *[...] man slet ikke har en tradition af denne her retning [for børnelitteratur i familierne]. For dem der er det fuldstændig lige meget, om det er en affotograferet Teletubbies bog, eller om det er den nye Kim Fupz Aakeson [...], det er for så vidt lige meget. Altså den ene er lige så fjern som den anden, altså og [...] specielt [blandt] de flerkulturelle, de er slet ikke vant til at blive præsenteret for historier på den måde [...].*

Lars mener derfor, at det som Bogstartsformidler handler om at starte fra begyndelsen, fordi det at skulle læse bøger med små børn kan virke fremmed og uforståeligt for dem, som forbinder bøger med skole og uddannelse og ikke med leg og barndom: *[...] specielt i starten gik man måske fra nogle besøg, også selv om man havde fået snakket, og tænkte, gad vide om de her bøger nogensinde bliver brugt, fordi man kunne godt se, at det var helt fjernt, altså helt nyt for dem det her [...] skal vi læse for vores barn på et halvt år, [som] hverken [kan] gå eller sige noget, og så skal vi til at sidde og kigge bøger med det? Det kan virke fuldstændig vanvittigt og specielt, hvis man kommer fra en kultur, hvor bøger slet ikke er en del af det. Altså, det er sådan noget, man begynder på, når man kommer i skole måske [...], og så er det for at lære noget [...].*

Lars taler ikke ensidigt om bøgerne, men forsøger at brede fokus ud og inddrage andre situationer, som kan implicere sprog i hverdagen: *[...] og så snakker jeg meget om, hvordan man så kan snakke om andre ting end bare lige bøger, hvis man synes det er svært, eller man ikke kan læse for eksempel. [...] vejskilte er en*

rigtig god ting, fordi de har nogle helt klare former, de er runde, og de er firkantede, og de er trekantede, og de har nogle farver, [...] så de kan være rigtig nemme og rigtig gode at snakke om, og få sat nogle af alle de her begreber på plads. Når man køber ind nu her, hvad er det, man køber ind, når man laver mad derhjemme, hvad er det vi laver, hvad er det vi skal spise [...].

Lars ser sig selv som rådgiver i forhold til familiens måde at inddrage sproget på i forhold til barnet, og forsøger at give nogle ideer til, hvordan familien helt praktisk kan støtte deres barns sproglige udvikling: [...] *der prøver jeg jo efter bedste evne at rådgive dem lidt om, hvordan de kan støtte op om deres barns sprog. Så kan det tit være, at jeg så siger, jamen bøgerne er slet ikke nødvendigvis det, der er det vigtige, det er på mange måder også tit lidt en rød tråd, når jeg er ude, at det drejer sig mere om at snakke med sit barn. Og det behøver ikke nødvendigvis at være på dansk hele tiden, [...] altså det er også fint, at de taler deres modersmål med deres barn derhjemme.*

Lars er meget opmærksom på at tilpasse budskabet og sin formidling til den enkelte modtager: [...] *det [...] man har allermest brug for, når jeg er ude med Bogstartspakker, det er at prøve at danne mig en fornemmelse af ret hurtigt, hvad er det for en familie, jeg er hos nu, og hvad er ambitionsniveauet nu, og hvor meget har de lyst til at indgå i.*

Den meget modtagerorienterede tilgang i formidlingen kræver ifølge Lars, at formidleren er i stand til at aflæse forskellige situationer og formidle på tilsvarende forskellige måder: *Det kræver, at man kan læse situationen og de folk, man er ude hos nu, fordi det [formidlingen] skal gøres på så mange forskellige måder. Det kan være lige fra de universitetsstuderende til en enlig mor med syv børn, som stort set ikke taler dansk og næsten heller ikke taler engelsk, [...], som ikke har en bog på hylden. Så det er jo virkelig forskellige tilgange [...] man skal ha der.*

Og selv om Lars refererer til grupper, som kan inddeles i forskellige sociale lag, tilføjer han, at det ikke i sig selv er retningsangivende for formidlingsmåden, fordi [...] *selv indenfor de grupper er det helt forskelligt, fordi jeg kan komme ud til en familie, som [befinder sig i] den nederste ende af den sociale rangstige, med arbejdsløse [forældre] med måske dårligt sprog ingen bøger på hylderne, ingen tradition for at læse eller fortælle. [...] Nogen af dem er meget meget interesserede i det, og vil rigtig gerne høre om, hvordan kan jeg støtte mit barn. Det fylder rigtig meget, de har meget store bekymringer om, hvordan skal jeg kunne støtte mit barn sprogligt, og også når det kommer til skolen, [...] når jeg ikke selv kan læse og skrive på dansk, og min uddannelsesbaggrund er måske heller ikke ret god, til nogle, som ikke udviser nogen ret stor forståelse for, hvad dette her i det hele taget drejer sig om og heller ikke ret stor interesse [...].*

Lars mener, at bogpakken til familien har en vigtig funktion som gave: [...] *Bogstartpakken betyder noget, fordi man har noget med, og man kommer med en gave, og det er jo en lækker gave, altså det er nogle gode ting, der er i, og ser lækre og indbydende ud, og den har også en værdi. [...] så man har noget med, folk de gerne vil have, og det gør også måske, at man lytter lidt ekstra.*

Et mønsterbesøg er for Lars et besøg, hvor bogpakken og budskabet modtages med interesse, og hvor Lars kan fornemme, at familien i forvejen havde et behov for input til, hvordan de kan støtte deres barns sprog, [...] *og man synes, at man har fået givet dem nogle ideer, som [det] ser ud til, at de har taget til sig, og er blevet glade for bogpakken, og hvor man går derfra og tænker, jamen der var man faktisk med til at give et skub.*

Lars mener således, at han kan imødekomme et behov, som familien i forvejen har, men ikke at han kan eller bør forsøge at [...] fremtvinge et stort behov hos nogen [...] vi kommer med en gave, et tilbud, og der er ingen forpligtelser [...], og der er ingen kontrolinstans i det her [...] de er ikke valgt ud, fordi at vi mener, at de er nogle svage mennesker, der skal have hjælp.

Lars orienterer sig derfor meget efter, om han fornemmer, at familien er modtagelig. Hvis ikke der er en umiddelbar lydhørhed over for budskabet, holder han hellere lidt igen. Det samme gælder ved besøg hos familier for hvem bøger tydeligvis ikke er nogen nyhed: [...] det kan også virke underligt, når man kommer ud, hvis de er meget højt uddannede [og] har bøger over det hele [...] og tydeligvis jo læser med deres børn hver dag, og jeg ser dem måske også hernede på biblioteket tit slæbe en ordentlig stak med hjem [...] så vil det virke underligt, at nu skal jeg sidde og fortælle jer, hvordan I skal bruge dem, fordi mange af dem, det ved det godt. Der kan jeg ikke komme med så meget nyt [...].

Lars går på mange måder forsigtigt til værks for ikke at komme til at støde ind i eller overskride de grænser, han mener, er til stede, når familierne befinder sig i deres eget hjem. Han synes, at der er en markant forskel på formidlingssituationer på biblioteket og formidlingssituationer i hjemmene: [...] det er mere intimt, når du er ude hos folk [...] det er på deres bane [...] her [på biblioteket] er de på udebane, [...] og jeg har en helt klar funktion [...] jeg er her som den ansatte [...] Der [i hjemmet] er jeg der mere som gæst, det betragter jeg mig også som, når jeg er ude [...] Jeg synes, [...] at rollerne lidt bliver byttet om. Altså, jeg er gæst der, hvor de sikkert føler sig som gæst, når de kommer her [...].

Lars er meget bevidst om, at han er gæst hos familierne, og at rollen som gæst fordrer, at han ikke optræder dominerende eller påtrængende: [...] jeg prøver at lodde stemningen og ikke tromle ind var jeg lige ved at sige, over folk [...] det er mig, der har inviteret mig selv, og jeg kommer selvfølgelig også, fordi jeg har noget, jeg gerne vil fortælle dem og alt det her, men stadig forsøger jeg at lade det være så meget på deres præmisser som muligt, og tit kommer vi også til at snakke om alt muligt andet [...] end Bogstart, og nogle gange kommer vi kun til at snakke om andet. [...] min målsætning er egentlig altid, at det skal [...] foregå i en afslappet stemning [...]. For ikke at familien skal få opfattelsen af, at Lars er kommet for at kontrollere dem, er det derfor vigtigt for ham, at mødet først og fremmest bliver en rar og positiv oplevelse. Også selv om det bliver på bekostning af den faglige formidling.

Hvis Lars i højere grad insisterede på at tale om Bogstart, ville han føle, at han påtog sig en rolle som kontrollant eller prædikant, som gjorde sig til dommer over, hvad familien skal gøre, og hvordan: [...] jeg skal ikke ud for at prædike, og [...] det er ikke sån et korstog, vi er ude på. Vi er ude med et tilbud, [...] og det er til fri afbenyttelse, og man bestemmer selv, hvordan man gør, og jeg skal ikke ud og fortælle dem, hvordan de skal gøre, eller hvor meget eller hvor tit eller hvor ofte, men jeg kan give nogle råd om det, [...] hvis de er interesseret [...] altså meget den der med ikke at være anmassende, og ikke at være øhm... ja at være prædiken-agtig.

Lars oplever, at han ind imellem bliver mødt med lidt skepsis, muligvis fordi modtagene ikke rigtig ved, hvad det drejer sig om: [...] nogen gange så tror jeg også at folk, [...] de har ikke forstået hvad, altså... Det fremgår måske ikke særligt tydeligt nok af kortet, [...] at det rent faktisk [er] meningen, at vi skal ind og snakke, og vi ikke bare skal komme og give dem den der bogpakke, som postbuddet kunne have gjort. [...] så jeg tror nogle gange, at situationen er lige så svær for dem, fordi de står der og ved ikke, [...] at de lukker døren og bagefter tænker, skulle jeg have inviteret ham ind? [...].

En anden grund til skepsis kan være, at der tidligere har været mange integrationsprojekter i området, og at det har skabt en vis træthed hos beboerne: [...] altså, jeg tror, [...] mange af de her indvandrere, tokulturelle familier, [...] efterhånden har oplevet så mange gange, [...] at nu kommer der endnu en af de her velmenende danskere og skal fortælle os en hel masse og hjælpe os arme mennesker!

Ikke desto mindre er det ofte hos de tokulturelle familier, at Lars har nemmest ved at formidle Bogstart, fordi det har nyhedens interesse. I socialt udsatte danske familier er situationen straks en anden, fordi en henvendelse fra biblioteket nemt kan misforstås som en opsang eller nedsættende handling: [...] jeg synes generelt måske næsten, at det er sværere at komme ud ved de danske familier [...] måske fordi at der er oftere en tradition omkring bøger og i forvejen et stort fokus på deres barn og sprog, og så synes jeg nogle gange, at [...] så bliver det sværere [...] det er ligesom om, at det [...] er det lettere for mig at komme og være i gåseøjne belærende ved en tokulturel familie, som tydeligvis ikke har bøger i hjemmet, end det er at komme ud ved [...] en ikke specielt stærkt stillet dansk familie, som måske heller ikke har de store traditioner for at gå på biblioteket og låne en masse bøger [...] Jamen, der kommer man til at virke som sån en, der kommer fra de sociale myndigheder [...] [som skal] ud og tjekke [...] så der føler jeg nogle gange, at jeg skal træde ekstra varsomt. [...] jeg prøver altid, [...] at få det til at fremstå som at, det er et tilbud, og der ligger ikke alle mulige skjulte dagsordener i det.

For ikke at komme til at overgøre rollen med risiko for at virke belærende eller anmassende, formidler Lars hellere lidt for lidt, end lidt for meget: [...] der kan sikkert [være] tilfælde, hvor man går derfra, og så sidder der måske nogen og er lidt skuffede, fordi de [...] havde regnet med, at de skulle have en stor forelæsning om sprogstimulering [...] hvor de tænker, [...] det var da hyggeligt at få en bogpakke, men var det det [...] jeg prøver [...] at lodde stemningen og også agere efter den [...] men [...] det kan være svært at vide, om man har loddet den rigtigt. [...] Der kunne sikkert være masser af gange, hvor man [...] kunne have afleveret meget mere, [...] end man gjorde, men netop for ikke at være, virke fremmasende [...].

Lars' retoriske identitet og handlekraft

Lars motiveres af:

- At der er et behov for en øget sprogstimuleringsindsats blandt områdets børn
- At det er en lækker gave, han kan tilbyde familien
- Hvis han kan fornemme, at familierne kan bruge hans råd

Lars positionerer sig:

- Som gæst i hjemmet
- Som ven og gavegiver
- Som rådgiver i det omfang, familien udtrykker et behov for råd

Lars' intention er:

- At aflevere pakkerne
- At besøgene forløber i en behagelig og afslappet stemning
- At stille sin viden til rådighed for dem, der ønsker den

Lars udtrykker en grundlæggende en stor velvilje overfor projektet, og herunder et stort personligt engagement i arbejdet i forhold til områdets børnefamilier. Den rolle, han mener, opgaven pålægger ham, rummer dog nogle klare begrænsninger for, hvad han mener, fagligt set er mulig og passende adfærd i situationerne. Lars ser først og fremmest sig selv som gæst i hjemmene, og som gæst er det ikke hans opgave at trænge sig på eller trække en viden eller særlig retningslinjer ned over hovedet på familierne, som de ikke selv har bedt om. Rollens begrænsninger medfører en vis grad af resignation i forhold til de familier, som ikke umiddelbart selv rækker hånden ud efter hans budskab. Lars' retoriske identitet er således først og fremmest socialt defineret trods det, at han også føler sig fagligt motiveret i forhold til opgaven. Lars position og intention er overvejende socialt defineret, fordi han ikke mener, at han kan tillade sig at sætte en faglig dagsorden i mødet med familierne i deres eget hjem, hvis ikke de selv tager initiativ til at dreje samtalen over på bøger og sprog.

Lars' retoriske handlekraft bærer umiddelbart præg af en pragmatisk og fleksibel tilgang til projektet, idet han lægger stor vægt på at give budskabet en form, som passer til modtagers behov og forudsætninger. Lars giver dog ikke udtryk for, at han har særlig store forventninger til muligheden for faglig formidling under Bogstartsbesøgene. Det er hans oplevelse, at forholdene i mange familier gør, at de ikke er modtagelige overfor hans budskab, eller at budskabet ikke har relevans for familierne. Enten fordi bøger og læsning ligger dem for fjernt og derfor ikke har deres interesse eller forståelse, eller fordi bøger og læsning ligger dem meget nært og derfor ikke er nogen nyhed. I begge tilfælde mener Lars ikke, at familien kan bruge det, han har at byde ind med. Muligheden for en effektiv faglig formidling afhænger altså af, om familien i forvejen har behov for viden og vejledning, og om de selv erkender og giver udtryk for, at de har et behov. Hvis ikke det umiddelbart er hans indtryk i situationen, prioriterer Lars at få afleveret boggaven, og at mødet i øvrigt bliver en behagelig oplevelse for familien. Lars prioriterer således at udfolde de sociale dimensioner af sin retoriske handlekraft, og gemmer den mere fagligt betonedede dimension til de situationer, hvor den faglige formidling synes oplagt og efterspurgt.

Rie: Respekt og ligeværdighed

Rie er personligt meget enig i de rationaler, der ligger bag Bogstartsprogrammet, blandt andet, at bøger kan få en helt central betydning for børns sproglige, kulturelle og sociale opvækst. Hun er derfor også drevet af et personligt engagement i arbejdet med at formidle Bogstart: *[...] altså jeg vil jo gerne opnå, at bogen og alle de oplevelser, den giver, udvidelse af ens horisont, [kommer børnene til gode]. [...] både på det sådan lyst-mæssige [plan] og senere, når børnene begynder i skolen, at de ligesom oplever, at det giver dem noget [...] at det gør en forskel, at det forandrer deres liv, at de har det tilbud om [...] oplysninger og oplevelser. [...] [jeg] vil gerne have, at det [Bogstart] var en start for alt det der. Det betyder jo rigtig meget, at man kan læse, og at man kan tilegne sig viden ved at læse, alt muligt viden, både fakta og så de oplevelser, der også er. [...] hvis det, at vi går ud med de små pakker, ligesom gør, at det bliver en del af de børns liv senere hen Jeg tror også meget på det der med [...] den fælles referenceramme, at man ligesom kender nogle af de samme historier, altså ligesom for danske børn, at vi alle sammen ved, hvem [...] Pippi og Emil [er], fordi det samler, at man ligesom har en fælles referenceramme [...].*

Det er desuden Ries indtryk, at mange af familierne i området ikke har den viden om, hvorfor det er godt at læse bøger med sine børn, og at der derfor er god brug for et projekt som Bogstart: *[...] det kan godt være,*

at det er en fordom, men det er da mit indtryk, at det ikke nødvendigvis lige [er] noget man har med, hvis man kommer fra Libanon eller hvor man nu måtte komme fra. Der tror jeg ikke, man har helt den samme forståelse for, [...] hvor vigtigt det er, at tale meget med sit barn. [...] Der er lidt en anden børnekultur, tror jeg, [...] når de er helt små i hvert fald. Det er også tit sådan, [...] jamen altså de er jo små, altså man kan da ikke læse for babyer [...] der synes jeg, at det virker som om, at man kommer igennem med noget nyt, som de måske ikke lige havde tænkt på selv [...], så på den måde, driver [det] mig da, at jeg ligesom tror på, at det gør en forskel, at man tager ud på besøg.

Rie mener også at kunne se, at det i de fleste tilfælde ikke er boglige hjem, hun kommer ud til: *Nu bliver det jo nemt meget generaliserende, men jeg kan jo se, altså at de hjem, man kommer ind i, altså de er jo ikke boglige de fleste af dem. Der står jo ikke bøger i reolen, [...] der er et fjernsyn og så er der en sofa, og så er der lidt plastikblomster, [...] det er ikke sådan boglige miljøer.*

Rie forsøger derfor at forklare familierne, [...] hvor vigtigt det er, at de snakker med deres børn, [...] fordi at deres sprog allerede starter fra de bliver født, og [...] jo bedre barnets sprog [er] helt fra starten af, det vil følge dem hele vejen op også til skolen. De vil få lettere ved at lære at læse og skrive, og [de] vil få lettere ved at begå sig i skolen senere.

Ries rolle som Bogstartsformidler er i praksis formet af flere forskellige forhold. For det første af, at hun [...] tror på ideen, blandt andet fordi hun kan se, at nogle af dem, hun besøger, kommer hen på biblioteket efterfølgende. Rie tror, det har en stor betydning, at der med Bogstartsbesøgene bliver sat et ansigt på biblioteket, så en stor del af hendes funktion består i at gøre biblioteket kendt gennem sin personlige tilstedeværelse: *[Jeg] tror, det betyder noget, at man har sådan et ansigt på, og at der er nogen, der har sagt, jamen bare kom over, så finder vi ud af, hvad det nu måtte være [der er brug for].*

Ries opfattelse af rollen som Bogstartsformidler er også påvirket af, at der i det område, hun går ud i, tidligere har været nogle konflikter, som hun ikke ønsker, at Bogstartsprojektet skal rippe op i og blive en del af. Hendes bekymring har dog vist sig at være ubegrundet, da hun ikke har [...] oplevet noget negativt i selve mødet [...] sådan decideret, måske, 'det har vi ikke lige tid' til eller sådan noget, men ikke noget sådan negativt. På den måde synes jeg ikke, det har været så udfordrende, som jeg måske nok havde lidt en fornemmelse af, da jeg startede med at skulle køre ud i det område [...].

Rie nyder desuden godt af, at et andet, nærliggende lokalbibliotek har et udbredt og rigtig godt ry, så [...] ligeså snart jeg siger bibliotek, så har de jo en positiv indgangsvinkel [...] forældrene [vil] gerne have, at deres børn går på biblioteket [...] så skal det nok gå godt ikke, altså det der med uddannelse og biblioteker og så noget [...].

Rie [...] prøver på ikke at være alt for pushy [...] jeg tror, man bliver nødt til at være den, man er, og jeg bryder mig ikke om at være meget pågående [...] så hvis de [...] ikke ligesom gør antræk til at byde mig indenfor, og jeg fornemmer, at det er på et uheldigt tidspunkt eller ubelejligt tidspunkt, så, [...] insisterer [jeg] ikke på noget [...], så vil jeg hellere give dem [...] pakken og sige [...] jeg håber de vil få glæde af det [...].

Rie lader det således være op til modtagerne at bestemme, om hun skal indenfor eller ej, og hvis de hellere vil snakke ude på opgangen, er det helt okay med hende. Ries vigtigste målsætning er at få snakket lidt og afleveret pakken, og så betyder det ikke så meget, om hun kommer indenfor.

En anden central målsætning for Rie er, at mødet forløber ligeværdigt, og at modtagerne ikke opfatter hende som belærende. Hun har ikke noget imod at fremstå som en ekspert på et særligt fagligt felt, for [...] *det gør ikke noget, man ved, hvad man snakker om, men jeg er meget nervøs for den der sådan 'nu skal jeg komme og fortælle dig, hvad der er godt for jer'-agtige stil.*

Rie oplever formidlerrollen som [...] *mere tilbageholdende hjemme hos folk, end her [på biblioteket] [...] altså jeg opsøger dem jo i hjemmet, og [...] man skal have respekt for, at man er i andre folks hjem, og man ligesom er blevet budt indenfor, og så synes jeg, at det er deres hjemmebane [...].*

At gå på hjemmebesøg kræver ifølge Rie både at man er mere tilbageholdende, men også at man [...] *er forberedt på hvad som helst. Fordi man kan være nok så opsat og tænke yes nu skal jeg ud her, og så er der ikke nogen hjemme [...] altså det synes jeg er meget anstrengende faktisk [...] og jeg synes også, det er lidt en udfordring nogle gange, at man kan [...] komme ind, hvor de ligesom [...] har glemt, at man kommer, eller man kan godt mærke, at det ikke lige smart nu, og så skal man ligesom prøve at læse, om man så skal [...] trække sig og bare aflevere pakken eller om man skal... [...] man bliver nødt til at se situationen, [...] se hvor den er henne, og så prøve at agere på bedste mulige måde. Det er jo ikke altid man synes man har gjort det, når man så kommer derfra.*

Som Bogstartsformidler mener Rie altså, at man skal være i stand til at tackle uforudsete og måske svære situationer. Ofte vælger hun at holde en lav profil, fordi hun vurderer, at det alligevel ikke gavner noget, hvis hun bliver for markant: *Jeg har tit og ofte oplevet, at fjernsynet har kørt, og at opmærksomheden lidt forsvinder [...] Nogen gange synes jeg, det er irriterende [...] men nogen gange synes de jo også, at de gerne vil snakke, og så er det jo fint nok, at barnet er optaget af fjernsynet, [...] jeg skal jo ikke ind og indføre noget fjernsynspolitik i den familie, og så er det jo egentlig fint nok, for så kan jeg jo få morens opmærksomhed [...] og snakke om det, som jeg er kommet for [...] og det gør jo ingen forskel, om jeg har sagt noget negativt om fjernsynet eller ej, mens jeg har været der. Det kører nok ligesom det plejer, når jeg går [...] [Og] jeg vil nødig have, at de [...] stiller an på en anden måde, end de er til hverdag [...] jeg synes jo at det skal være en positiv oplevelse [...] altså jeg skal ikke komme som sådan en opdrager, nej, det tror jeg ikke, man får noget godt ud af [...].*

Hvis Rie begyndte at opdrage på familien, [...] *så tror jeg, de ville føle sig kontrolleret, [...] og så tror jeg da bestemt ikke, at man ville blive modtaget så positivt på længere sigt, hvis [...] de oplevede, [at] man [...] satte spørgsmålstegn ved den måde, tingene blev gjort i deres hjem. Jeg ville da selv blive sur, hvis der var nogen, der [...] havde stået udenfor min dør, og jeg havde inviteret dem ind, og de så kom ind til mig og så begyndte at sige noget om, hvordan jeg skulle gøre tingene [...].*

Rie er og ikke i tvivl om, at nogle ville kunne optræde mere styrende end hun selv og med et positivt resultat, men hun har hverken lyst eller, ifølge hende selv, evne til at prøve det.

Rie finder det lettest og sjovest at formidle Bogstart, når hun kommer på besøg hos familien anden gang, fordi da ved familien, hvorfor hun kommer, og de har måske også fået en erfaring med de bøger, der lå i den første pakke: [...] *jeg synes egentlig, det er meget sjovt at komme anden gang [...]. Det er min opfattelse, at [...] de så har haft glæde af det [bøgerne]. Jeg spørger altid, om de har brugt bøgerne, og [...] det siger de da ja til [...]. Og det at man ligesom [igen] kommer indenfor, er vel også et udtryk for, at [...] [de synes] det var en fin ting, det vil jeg [de] da gerne have nogle flere [af]. [...] Også fordi der jo så ofte er et vist*

kendskab, hvor man ligesom starter ved de der første besøg [og] skal fortælle meget om, hvorfor og biblioteket og sådan nogen ting, [...] der har man jo så det at bygge videre på, når man så kommer anden gang.

Ries retoriske identitet og handlekraft

Rie *motiveres* af:

- At hun er meget optaget af bøgernes betydning for børn
- At hun tror på projektets ide
- At hun kan se, at familierne kommer på biblioteket

Rie *positionerer* sig:

- Som bibliotekets ansigt udadtil
- Som budbringer af vigtig og nyttig viden, knyttet til dansk kultur
- Med et behov for at afværge mistænksomhed og ekspliciterer sin åbenhed og tolerance

Ries *intention* er:

- At forældre bliver interesseret i bøger
- At børn får glæde af bøger
- At etablere en positiv og ligeværdig kontakt til familierne

Rie synes at have et solidt, fagligt afsæt for sit arbejde med Bogstart, som gør hendes intention positiv og målrettet. Hendes lidt usikre socialt betingede position afspejler på den anden side et anspændt forhold til rollen som opsøgende formidler i et område, som har en konfliktfyldt historie bag sig. Rie føler sig dog motiveret af sine gode erfaringer, som viser, at projektet har haft en positiv effekt på de af områdets beboere, som er begyndt at komme på biblioteket. Ries retoriske identitet er således præget af hendes anerkendelse af det faglige opdrag, glæden over de positive erfaringer og frygten for at få negative oplevelser. Rie er derfor påpasselig med ikke at virke påtrængende, og ikke at sige eller gøre noget, som kan risikere at støde eller afskrække familierne. Ries retoriske identitet er således i vid udstrækning defineret ved det, hun ikke ønsker at være, frem for at være etableret på grundlag af det, hun gerne vil gøre og være.

Ries bevidsthed om risikoen for at hendes ærinde og adfærd bliver misforstået, forhindrer hende i at udfolde en handlekraft, som står mål med hendes faglige motivation og intention. Ries handlekraft er primært socialt målrettet i ønsket om at fremstå som et venligt menneske og en sympatisk repræsentant for det lokale bibliotek. Ries målsætning er at få bøgerne ud til familierne og eventuelt en kort personlig kontakt til familien. En målsætning som ikke forudsætter en decideret faglig argumentation, men blot en venlig og imødekommende fremtoning.

Kamma: Professionel og personlig formidling

Kamma mener, at Bogstart handler om at [...] få formidlet til de her forældre, [...] at det er vigtigt at snakke med sit barn. Sådan kan man sige det sådan helt konkret. Altså at tale med sit barn, at øh fortælle historier

og snakke med det, når de er ude på ture. Sådan helt generelt at have meget kommunikation [...]. Og formålet med det, kan man sige, er, at børnene bliver bedre, altså simpelthen skulle sprogligt blive bedre og også blive bedre, når de når til skolen, at de skulle have nemmere ved det.

Kamma fortæller, at en måde, at få familierne til i højere grad at kommunikere med deres små, på, er ved at uddele gratis bøger til området familier, hvoraf mange ikke i forvejen kender til det at læse bøger med deres børn: [...] nu er det jo et område, hvor der er rigtig mange udlændinge, hvilket betyder, at der er mange [...], som ikke [...] ved [...], altså de bruger ikke nødvendigvis bøger på samme måde til deres børn, som vi gør herhjemme. Og det betyder, at [...] de danske børn [...] er forfordelt [har en fordel], når de så starter i skolen, fordi at der vil det hele køre efter bøger! I hvert fald meget af det gør. Så det er også en måde at få vist nogle forældre, som kommer fra andre kulturer, at vi bruger meget de her bøger, og at de også selv kan bruge dem, og at vi har et biblioteksvæsen, som også gerne vil hjælpe dem videre frem.

At uddele bøger til de familier, som ikke kender til det at læse med små børn, [...] skulle så være med til at gøre, at de her børn er mere fortrolige omkring bøger og det at bruge bøger, og derfor også vil have nemmere ved det, når de så starter i skolen. Sådan som jeg i hvert fald forstår projektet, så skulle det være med til at gøre, at de her børn [...] bogligt får noget ballast, allerede fra de er helt små. Simpelthen fordi at forskning har vist, at [...] jo tidligere man starter, jo bedre bliver de også. At de kan faktisk godt forstå træning, hvis man kan kalde det det, fra de er helt små.

Selvom Kamma mener, at der er ret klare linjer for, hvorfor man gennemfører Bogstart, og med hvilket formål, mener hun, at det er vigtigt, ikke at [...] pådutte de her forældre at de skal noget andet, end det, de gerne selv vil. Derfor sørger Kamma for også for at fokusere på de muligheder, bøgerne giver, eksempelvis at de fleste kan bruges, også selv om man ikke taler særlig godt dansk: [...] det handler om billeder. Og det handler også om at fortælle de her forældre, at de gerne må snakke på deres eget sprog, for det er mindst lige så vigtigt. [...] Fordi det handler mest af alt om, at de skal kommunikere, at de skal snakke sammen. Og de skal bruge de her bøger, og kigge i bøgerne og snakke sammen om de her billeder.

Kamma er meget optaget af den rent formidlingsfaglige del af arbejdet og mener blandt andet, at det gør en stor forskel, at bøgerne formidles ved personlig kontakt frem for, hvis de blot blev sendt med posten: [...] jeg tror at det, at jeg kommer med ud og fortæller dem noget om, hvorfor vi overhovedet kommer der, det [...] giver [...] denne her gave en betydning, så de finder ud af, jamen hey, den er vigtig, det er ikke bare et eller andet man bare får fordi nå-nå, hvad skal vi nu med det, og en dansk bog og sådan noget [...] men at [den personlige formidling] gør det mere vigtigt.

Fordi bøgerne er det mest konkrete budskab, er de ifølge Kammes vurdering også det mest oplagte og vigtigste omdrejningspunkt i formidlingssituationen: [...] det vigtigste synes jeg er, at give dem denne her gave, få bøgerne op, få fortalt lidt om dem [...] Alt det andet [...] med at fortælle, hvad Bogstart handler om, [...] [og] hvorfor er det godt at læse de der bøger, [...] vi forsøger selvfølgelig så meget som muligt at få flettet nogle af de her argumenter ind, men som jeg ser det, så er det vigtigste, det er denne her gave. Det at få bøgerne op og få kigget på dem og få snakket med dem, om de bruger bøger, om de bruger biblioteket og sådan nogle ting. Simpelthen fordi, at det er det første skridt, som jeg ser det.

Kammes målsætning er derfor, at gøre bøgerne vigtige for forældrene og at vække deres interesse for bibliotekets tilbud: [...] når jeg går derfra, vil jeg gerne have opnået, at jeg i hvert fald har en fornemmelse

af, [...] at de har lyst til at bruge de her bøger [...]. At de ved, hvorfor de har fået dem, at de ved, det er en gave, [og at] de ved, det er frivilligt, om de vil bruge dem [...] men at man faktisk har skabt en lyst til, at børnene bruger de her bøger. [...] Så det [er] sådan virkelig på et mikrop lan. [...]. Og mere er jeg heller ikke sikker på, man rigtig kan være sikker på at få ud af det [...].

Kamma er meget bevidst om, at formidlingen af Bogstart er en personlig handling, som kræver nærvær, engagement og åbenhed. Det kræver også mod, [...] fordi man skal træde ind over dørtærsklen til fremmede hjem. Så det kræver, at man et eller andet sted tør det. Og man har lyst til det.

Kamma erkender, at nogle ville finde det svært at håndtere en sådan formidlingsopgave, men selv har hun det rigtig godt i rollen som Bogstartsformidler, dels fordi hun er optaget af de forskellige psykologiske aspekter i arbejdet med mennesker, dels fordi hun synes det er et sjovt, afvekslende og udfordrende arbejde: [...] jeg synes, det lød rigtig spændende [...] fordi [...] det er noget nyt for bibliotekerne at komme væk fra vores skranke, [...] altså dette her med at skulle ud i folks hjem, det er jo noget helt, helt andet. [...] Så synes jeg, det er sjovt at komme ud, og det er en afveksling. Det er også noget, der kræver noget af en. Man er rimeligt bombet [...], fordi man er meget på, når man er ude, [...] man [er] selv meget i spil.

Kamma tager det som en udfordring at skulle håndtere situationer, hun ikke på forhånd ved, hvordan vil udfolde sig, og lader sig ikke bringe ud af kurs, selv om mange familier virker uforberedte på at få besøg: Du ved ikke om du har vækket dem [...], om de er helt forfjamskede, eller om de har ventet på du kom. Du ved ikke hvor mange der er hjemme. Du ved ikke, om barnet overhovedet er vågent, eller om det ligger og sover, så det kun er forældrene du snakker med. Der kan være søskende man skal forholde sig til, mange forskellige kulturer, sprogbarriere [...] man ved ikke helt, hvad det er man kommer ud til [...], og nogle gange så kan det jo være nogen, der har glemt det, og så må man også vurdere, [...] skal man bare give dem tasken med det samme og måske lige hurtigt knytte et par kommentarer [til], hvis de er hjemme, eller er det okay, hvis man kommer indenfor, altså det kommer jo også an på, hvad de står i [...].

Selv om Kamma ind imellem kommer ubelejligt, oplever hun generelt en stor gæstfrihed: [...] de er generelt meget gæstfri, meget åbne, meget glade for, at vi kommer [...] der er selvfølgelig nogle enkelte ind imellem, hvor man oplever noget andet. [...] så kan de godt være sådan lidt 'Uh, jeg har glemt det'-agtigt, det er også meget typisk egentlig, 'men kom bare indenfor'. Altså generelt meget åbne, [...] uanset hvor jeg kommer hen og uanset hvilken etnicitet, om det er danske forældre, eller om det er andre forældre. [...] og det er jo børnefamilier man kommer ud til, [...] så der er så en [...] rummelighed, synes jeg godt, man kan sige [...].

Kamma mener, at det er vigtigt, at hun er i stand til at aflæse og analysere den situation, hun befinder sig i, og hurtigt vurdere, hvordan hun bedst takler den. Men når man så kommer indenfor, så synes jeg det er et spørgsmål om at være [...] tilpas der, hvor man er. Altså, at være lidt ligeglad med omgivelserne i princippet. [...] der er mange der undskylder, hvis nu de roder, og de har glemt vi kom [...] [men] det skal ikke være det, det handler om, [...] at de skal vise deres hjem frem.

Kamma fortæller, hvordan hun, så vidt det er muligt, forsøger at falde ind i omgivelserne og tilpasse sig situationen: Så nogen gange sætter man sig i sofaen, nogle gange sætter man sig ned på gulvet, det kommer helt an på, hvad de selv gør. Så det er [...] om lige at læse det, og hvordan gør man det her.

Når Kamma formidler Bogstart, påtager hun sig et ansvar for, at mødet bliver en god oplevelse for modtager. Det er hende, der som opsøgende formidler har taget initiativ til kontakten, og derfor også

hende, der bør sætte dagsordenen og lede mødet: [...] *der er den store forskel, synes jeg, når jeg er ude med Bogstart, så er det mig der kommer ud til dem. [...] når jeg sidder ved en skranke, så er der jo folk, der kommer hen til mig, og det vil sige, at de har et formål med at komme hen til mig, [...] det er dem, der indleder samtalen [...] Men her så er det mig, der kommer ud til dem, det vil sige, de er lidt afventende, de ved ikke altid hvorfor, [jeg] kommer, så derfor har de også [...] en anden rolle. [...] det er to meget forskellige måder at formidle på [...] [det] er en anden type ansvar, synes jeg, for at formidlingen fungerer.*

En måde for Kamma at tage ansvar på i situationen er blandt andet, ved at [...] *være nede på jorden og ikke komme og smide tal og forskningsresultater i hovedet på dem, men bare sådan at fortælle og bare være et menneske [...], men også at være bibliotekar! Altså at det er den rolle, jeg har.*

Kamma mener også, at formidling under hjemmebesøg kræver, en passende påklædning. Af hensyn til modtagerne, men også af hensyn til sin egen professionelle selvforståelse. Hvis ikke Kamma eksempelvis følte sig passende klædt, [...] *så ville jeg ikke føle, at jeg var særlig seriøs som formidler. [...] altså det er sådan nogle helt konkrete ting, som jeg tænker over. Og ellers så tror jeg egentlig bare, at det handler om lidt at være sig selv.*

Udover de hensyn, Kamma mener, at formidlerrollen fordrer, afhænger måden, man formidler på, i høj grad af, hvem man er som person, herunder hvilken alder og erfaring, man har: [...] *vi er forskellige steder i vores liv, og nogle har børn, jeg har for eksempel ikke engang selv børn, [og] det gør også, at man kan snakke med dem på forskellige planer. [...] Men det vi er fælles om, det er jo selvfølgelig, at man er bibliotekar. Og [...] vi ved nogle ting omkring dette her projekt, som vi gerne vil formidle.*

Kammas generelle indtryk af familierne, som modtager Bogstart, er, at der er [...] *rigtig mange familier, som er veluddannede [...], [og] de har et kæmpe netværk her. De fungerer godt i det danske samfund, de er måske endda født og opvokset her [...], [og] rigtig mange taler godt dansk. [...] man kunne godt have fordomme om, at det stod rigtig slemt til, og nu skal vi rigtig ud [...] og virkelig hjælpe dem-agtigt, [...] og det er ikke det, jeg oplever, når jeg kommer ud.*

Kamma definerer Bogstart som et læringsprojekt, ikke et socialt projekt. Dels fordi, det er hendes indtryk, at langt de fleste familier er velfungerende og derfor ikke har behov for social støtte, dels fordi hun mener, at biblioteker og bibliotekarer ikke ville være de rette formidlere af et socialt projekt: [...] *det er jo ikke vores boldgade [...], og det er vi heller ikke uddannet i. Vi er uddannet i formidling, vi er uddannet til at formidle litteratur og læring og uddannelse og sådan nogle ting.*

Kammas retoriske identitet og handlekraft

Kamma er *motiveret* af:

- Rollen som formidler og de oplevelser og faglige udfordringer, det bringer med sig
- At det er et godt projekt, som hun tror på har en virkning
- Muligheden for at udbrede viden om biblioteket

Kamma *positionerer* sig:

- Som engageret repræsentant for biblioteket
- Med en nøgtern distance i forhold til Bogstarts overordnede rammesætning

- Som menneskeligt set ligeværdig men professionelt ansvarlig formidler i mødet med modtager
- Som formidler af dansk viden og traditioner i mødet med udenlandske familier

Kammas *intention* er:

- At gøre bøger betydningsfulde for børn og forældre
- At udbrede kendskabet til biblioteket
- At blive en endnu bedre formidler

Kammas beskrivelse af sin rolle som Bogstartsformidler tegner et billede af en professionelt bevidst og personligt distanceret formidler. Hun bruger ordet 'gæstfri' om modtagernes reaktion på hendes besøg, men ikke ordet 'gæst' om sin egen rolle og funktion i situationen. Kamma giver ikke udtryk for, at hun er drevet af et stort personligt motiveret engagement i Bogstartsopgaven, men derimod af en stor faglig interesse for at formidle. Kammas retoriske identitet er således primært baseret på de formidlingsfaglige aspekt af Bogstart, herunder den faglige formidlingsopgave, hun er blevet pålagt.

Når Kamma tager på hjemmebesøg, er hun meget bevidst om, at hun besøger familien i et fagligt ærinde, og at der med initiativet til besøget også følger et socialt ansvar for dets forløb. Når Kamma går i dialog med familien, er det derfor ikke for at udfylde rollen som gæst, men en måde som faglig formidler at påtage sig det sociale ansvar og dermed en social handlekraft i situationen. Kamma siger flere gange, at man som Bogstartsformidler er, og kun kan være, *menneske* og *bibliotekar*, og hendes måde at finde sig tilrette i rollen som Bogstartsformidler på, reflekterer både det menneskelige og det bibliotekariske aspekt. Den professionelt distancerede og proaktive tilgang til formidlingsopgaven synes således at eliminere en eventuel usikkerhed over, hvordan man kan handle retorisk både menneske og som bibliotekar under så markant anderledes rammer end den vante formidlingssituation på biblioteket.

Christel: I klemme mellem fagligt opdrag og social erfaring

Christel har på flere måder et lidt ambivalent forhold til rollen som Bogstartsformidler, først og fremmest fordi, hun synes, at projektet kan virke *filantropisk*: [...] *som [om] vi står med suppegryden og deler varm mad ud til de fattige [...] og [...] det synes jeg er upassende at have det på den måde*. Christel synes således, at det kan være lidt *grænseoverskridende* at skulle give familierne gode råd om bøger og læsning, fordi [...] *folk ved jo langt hen ad vejen godt, [...] hvad der er bedst for deres børn*.

Christel forudsætter således heller ikke, at familierne er interesserede i og modtagelige overfor hendes budskab: [...] *det er også tit med at lure i situationen, er folk overhovedet interesserede og forstår de, hvad [det handler om], og hvor meget skal man forklare*.

Christel synes at være i tvivl om, hvorvidt hun som bibliotekar er den rette til opgaven, fordi hun mener, at sundhedsplejersken allerede har talt med familien om barnets sproglige udvikling, og at hun som Bogstartsformidler blot kommer til at gentage, hvad familien allerede er blevet informeret om: [...] *altså man kan jo godt fortælle det en gang til, men det er i hvert fald en balancegang, og man ikke skal være for sådan..., trække noget ned over hovedet på folk [...]*. Hun oplever også, at hendes besøg nogle steder ligefrem får karakter af et sundhedsplejebesøg, fordi [...] *folk fortæller tit om børnene og hvordan det er*

gået [...] [det] forbinder jeg nærmest med sådan et sundhedsplejerske besøg, altså de samme måder man fortæller på.

Samtidig erkender Christel, [...] *at vi bringer glæde, altså folk bliver jo glade for det, og det er jo nogle fede bøger [...], men det synes ikke at gøre den store forskel på hendes lidt forbeholdne tilgang til projektet.*

I nogle tilfælde oplever Christel, at familierne har følt behov for at [...] *retfærdiggøre, hvorfor de ikke kommer på biblioteket [...] uden [...] jeg egentlig har sagt, at jeg synes, de skulle komme over.* I de tilfælde forsøger Christel at afmontere familiens forestilling om, at det forventes, at de kommer på biblioteket. Dette gør hun ved at trække lidt i den modsatte retning og sige, at der også er andre måder at stimulere børns sprog på end ved at låne bøger. Hun bryder sig ikke om, at folk føler, at de skal undskylde eller forklare sig over for hende. Af samme grund spørger hun heller ikke ind til, om familien har læst bøger, fordi det ville hun synes, kunne virke [...] *lidt intimiderende eller sådan "Har I husket? Har I kigget i dem og hvad har I lært?" [...] ja sådan lidt kontrol, kontrollerende, [...] det må være op til folk selv.*

I det hele taget er Christel forsigtig med at stille spørgsmål for at undgå at virke intimiderende eller kontrollerende. Hos en familie med et udenlandsk navn, kan det eksempelvis virke upassende at spørge, hvor de kommer fra, hvis det viser sig, at forældrene taler klingende dansk og er født i Danmark.

Det er Christels erfaring, at besøgene nogle gange er for korte eller for forstyrrede til, at hun kan nå at formidle sit budskab ordentlig: [...] *der har været nogle gange, hvor jeg sådan er kommet ud af døren og sådan, fik jeg overhovedet sagt, hvad det handlede om? [...] det især der, hvor det går stærkt, altså hvor folk de står i morgenkåbe og [...] ja ungen skriger eller de tænker Gud! [...] når var det i dag, du skulle komme, og hvor jeg kan se, at det bare er totalt ubelejligt.*

Christel synes i det hele taget, at det kan være svært at arbejde systematisk og målrettet med Bogstartsarbejdet: [...] *nogen gange overvejer jeg, hvordan man skal levere dette budskab med rim og remser og sån noget, men omvendt så synes jeg også tit, det går så stærkt, at [...] så får man ikke sagt så meget, [...] Og måske er det også fordi, at der går så lang tid imellem, [...] så glemmer jeg nærmest fra gang til gang, hvordan det nu er [...] Men det er jo [også] vidt forskelligt hver gang, altså jeg synes nærmest ikke, der sker det samme [...] man kan ikke sådan forudsige, hvad folk vil sige, og hvad der sker, og hvad man gør, og hvad [der] møder en.*

Det er dog Christels overordnede indtryk, at de fleste familier er *overskudsfamilier*, og derfor opfatter hun det nogle gange som lidt overflødigt at give bøger til familier, som virker som om de sagtens ville være i stand til at købe eller låne bøger på egen hånd: *Måske i det område, synes jeg nok, det giver mindre mening. Altså så bliver det sådan, nå men nu kommer biblioteket med en gratis gave, og tak for det [...].*

Omvendt oplever Christel også at komme i hjem, hvor det ikke umiddelbart virker som om, at bøger er en del af hverdagen: [...] *jeg er kommet hos nogle stykker, som virkelig var meget dårlige sprogligt og [...] også altså meget anderledes, det der med ikke at have så mange ting indenfor som i danske [hjem]. Vi har det med at proppe vores stuer med alt muligt, [og] jeg er kommet flere steder, hvor der var et fjernsyn, et kæmpe fjernsyn og en kæmpe sofa og that's it! [...] men derfor kan man jo godt have en stor bogsamling ovenpå, altså det kan man jo ikke lige umiddelbart se.*

I de hjem, hvor der ikke umiddelbart er børnebøger at se, *virker det mere som om at bøgerne falder på et tørt sted.*

Christel synes, det kan være svært at give danske bøger til familier, som tydeligvis ikke taler eller læser dansk særlig godt: *Jeg kan godt mærke, at jeg [er] mere på listefødder i de udenlandske familier. [...] jeg synes blandt andet det med sproget [...] jeg ved al forskning viser, at man skal snakke med sine børn på det sprog, man kan bedst, og [...] så virker det sån lidt underligt at komme med danske bøger, hvor man måske ikke engang kan læse højt af, hvad der står, men så skulle til at forklare, [...] [at] det jo er lige meget om man læser det, der står, man kan jo bare kigge på billederne og snakke om det, der er, og så hygge sig med det.*

Helt anderledes meningsfuldt er det for Christel at formidle bøgerne til danske familier, fordi [...] *så giver det jo mere sig selv [...] altså nogle af de der rim er jo nogle, der ligger sådan fuldstændig på rygmarven. [...] væk enhver dansker kl. 3 om natten, og de vil kunne sige nogle af de der børnerim.*

Christel har dog ikke erfaring for, at udenlandske familier giver udtryk for, at de synes, de danske bøger er malplacerede, så [...] *det kan godt være, at det er mig, der laver et større problemer ud af det.*

Under alle omstændigheder gør Christel ikke et stort nummer ud af bøgerne: [...] *jeg snakker ikke så meget om selve bøgerne, [...] det kommer lidt an på situation. Nogle går i gang med at pakke ud, og så kan vi godt snakke om, [...] hvad der er hvad [...] og så snakker jeg lidt om det gode ved at snakke med sine børn og læse med sine børn.*

Christels retoriske identitet og handlekraft

Christel er *motiveret* af:

- Budskabet, men i tvivl om, hvorvidt det kan og bør formidles sådan, som det gøres i Bogstart.
- Det litteraturformidlende arbejde, men oplever her et benspænd, når der hersker et misforhold mellem bøgerne og modtagerne.
- De gode oplevelser og meningsfulde besøg, men er samtidig meget bevidst om alt det, der kan gå skævt, og alle de gange, hvor besøgene har virket mindre meningsfulde.

Christel *positionerer* sig:

- Ved sin faglighed som bibliotekar, men oplever, at denne position bliver uklar ude i hjemmene, hvor hun nogle gange tilsyneladende opfattes som en art sundhedsplejerske
- Som et fleksibelt, åbent og sympatisk menneske, der risikerer at blive opfattet som kontrollerende, dikterende, forstyrrende og uvedkommende
- Som delvist modvillig repræsentant for et kulturelt værdiladet projekt

Christels *intentioner* er:

- At løse den arbejdsopgave, hun er blevet pålagt
- At formidle børnelitteratur og bibliotekets tilbud til familierne
- At fremstå som et imødekommende og venligt menneske, som vil familierne det bedste

Christels tilgang til Bogstartsopgaven er præget af tvivl. Hun virker i tvivl om, hvorvidt hun i virkeligheden har lyst til at udføre opgaven, og hun kan blive i tvivl om, hvorvidt budskabet er interessant og relevant for familierne. Christel har således svært ved at træde i karakter som Bogstartsformidler såvel fagligt som socialt, og hendes retoriske identitet er præget af ambivalens i forholdet mellem det teoretiske opdrag og den praktiske virkelighed.

Den handlekraft, som kommer til udtryk i Christels beskrivelse af projektet og hendes egen rolle i det, virker hæmmet af hendes ambivalente forhold til dels projektet, dels situationerne og endelig hendes egen funktion i dem. Christels vurdering af sine egne udfoldelsesmuligheder afhænger af den enkelte situation, som hun ikke nærer de store forventninger til, hvilket overordnet set hæmmer hendes mulighed for selvstændig og målrettet handling på tværs af situationer.

Hassan: På social og kulturel hjemmebane

Hassan vurderer, at budskabet i Bogstart både har et læringsmæssigt og et socialt aspekt. Hvis forældre læser bøger med deres børn, kan de dels medvirke til at sikre, at deres børn ikke får behov for at få særlig undervisning eller at komme i specialskole senere hen, fordi det at læse bøger med sine små børn, giver børnene en god start i deres sproglige udvikling. Dels mener Hassan, at bøger giver børn og voksne gode, fælles oplevelser, og han fortæller om forældre, som er blevet meget overraskede over, hvor rolige deres børn blev, når de læste bøger sammen med dem.

Hassan er muslim og af ikke-dansk oprindelse, hvilket gør ham til en af de få Bogstartsformidlere, der deler kulturel og religiøs baggrund med mange af de familier, som modtager Bogstart. Udover dansk og engelsk taler Hassan også arabisk og somalisk, hvilket giver ham en særlig sproglig fordel i de mange arabisk og somalisk-talende familier, der bor i bibliotekets lokalområde. Sidst, men ikke mindst, bor Hassan selv i det område, hvor Bogstart formidles, og han har derfor mange personlige og også familiære relationer blandt beboerne.

Hassan har således en del til fælles med mange af de mennesker, der modtager Bogstart, hvilket han i høj grad udnytter, når han tager ud på hjemmebesøg. Han ved, hvilke normer og regler, der gælder i muslimske hjem, han kan ofte tale med familien på deres eget modersmål, og han har en personlig erfaring med det at være udlænding i et dansk bysamfund. Med afsæt i sine egne erfaringer, mener Hassan, at man som Bogstartsformidler både skal have et godt kendskab til børnebøger, og have en indsigt i de forskellige folk og kulturers mentalitet. Et tredje vigtigt krav til formidleren er, at vedkommende kan og vil give sig god tid til at besøge familierne.

Hassan oplever, at rollen som Bogstartsformidler gør ham til et endnu mere kendt ansigt i området. Han ser det som en del af opgaven at skabe kontakt mellem biblioteket og beboerne, og oplever at blive genkendt på gaden. Hassan nøjes ikke blot med at rådgive familierne om bøger og læsning, men stiler også gerne sin viden til rådighed for dem, som har brug for anden form for hjælp, eksempelvis at udfylde en blanket til kommunen.

Det at Hassan kan tale med mange familier på deres modersmål, betyder, ifølge hans egen vurdering, meget for formidlingen. Det gør folk glade og åbne at blive hilst på deres eget sprog, ligesom det er en

fordel at kende lidt til den etniske baggrund og kultur i hjemmet. Hassan sammenligner det med, hvis man som dansker befinder sig i et fremmed land, og der bliver mødt af nogle, som taler dansk, og som har indsigt i, hvad det vil sige at være dansk: *Når du kender kulturen i familien, så det nemmere [at] sige, den bog den er [god] for børnene [..]*

Hassan er meget bevidst om, at hans rolle som Bogstartsformidler rummer mindst tre forskellige funktioner: *[...] Jeg er bibliotekar, [...] jeg er gæst, [...] jeg kender kulturene og [er] fortolker[...].*

Hassan mener dermed, at han både skal være i stand til at formidle bøger til familierne, optræde høfligt og respektfuldt som gæst hos familierne, og endelig at formidle dansk kultur og yde familierne den hjælp, de har brug for, til at forstå og navigere i de kulturelle forskelle.

Hassan mener, at måden, man formidler Bogstart på, bør afhænge af, hvilken familie, man står over for. Alt efter, om det er en bosnisk, arabisk, dansk eller somalisk familie, han møder, skal han være i stand til at imødekomme deres behov for hjælp, og gerne tilbyde materiale på familiens eget sprog.

Hassan forklarer, at bøger og biblioteker for børn er nyt for eksempelvis somaliske familier, fordi bøger i Somalia er noget, der hører til i skolen og ikke i familien. Og det er hans indtryk, at det også er nyt for andre nationaliteter, eksempelvis bosniske og arabiske, men der er også nogle, der kender til biblioteker i forvejen, og en del familier kommer allerede på biblioteket.

Nogle familier giver udtryk for, at de er meget interesseret i at høre om Bogstart, andre siger blot tak for tilbuddet, og lukker døren igen. Fælles for alle er dog, ifølge Hassan, at alle er glade for at få nogle bøger.

Ind imellem oplever Hassan en vis skepsis overfor projektet, fordi de føler sig udpeget som nogen, der har et særligt behov for hjælp. Men den skepsis forsvinder igen, når han kan fortælle, at det er beboere i hele området, der modtager en gratis bogpakke, og at det er adressen, der tæller, og ikke den enkelte families situation.

Hassan oplever en markant forskel mellem udenlandske og danske familiers modtagelse, fordi de danske forældre allerede er fortrolige med det at læse for deres børn. Hos danske familier møder han således genkendelse, hos udenlandske familier en positiv nysgerrighed og et behov for at få forklaret, hvad det drejer sig om.

Flere af de udenlandske familier, Hassan har besøgt, har blandt andet undret sig over, at man skal læse bøger for så små børn. Hassan forklarer, at selv om barnet ikke kan tale, så kan det sagtens udtrykke sig og kommunikere, og selv om barnet ikke kan forstå ordene, kan det høre og opleve, når der bliver læst.

Hassans retoriske identitet og handlekraft

Hassan *motiveres* af:

- At han tror på projektet
- At han ved, der er brug for hans indsats
- At han oplever, at han gør en forskel

Hassan *positionerer* sig:

- Som en, der ved, hvad der er godt for børnene, og hvad familien derfor bør gøre
- Ved at stille sin viden og hjælp til rådighed for beboerne
- Som kulturelt ligesindet i forhold til modtagerne

Hassans *intention* er:

- At udbrede kendskabet til bøger og biblioteket i området
- At hjælpe forældrene med at støtte deres børns sprogudvikling
- At hjælpe familierne med det, som kan være svært for en udlænding i Danmark

Hassans motivation, position og intention bærer præg af et ukompliceret og pragmatisk forhold til Bogstartsprojektet, som han virker både personligt og fagligt engageret i. Hassan giver ikke udtryk for, at han føler sig på udebane, når han besøger områdets familier, men synes at mene, at den opsøgende formidlingspraksis er en meningsfuld og effektiv forlængelse af det formidlende arbejde på biblioteket. Hassans retoriske identitet er baseret på et indgående kendskab til de sociale og kulturelle forhold, der møder ham hos familierne, en stor social og faglig virkelyst samt tiltro til egen mulighed for og evne til at handle som Bogstartsformidler.

Hassan efterstræber at møde modtagerne med respekt og indsigt i familiernes kultur og religion, og, i det omfang, det er muligt, at tale med dem på deres eget modersmål. Hassan oplever ikke nogle hverken sproglige, sociale eller kulturelle barrierer forbundet med det at tage på hjemmebesøg, og virker ikke bekymret over at støde på formidlingsmæssige udfordringer, som måtte være betinget af sociale, kulturelle eller religiøse forskelle mellem ham selv og modtager. Hassan tvivler ikke på rigtigheden af hans arbejde, eller hensigtsmæssigheden i måden, han gør det på, hvilket giver ham en stor både social og faglig handlekraft, der gør ham i stand til at udføre sin opgave med glæde og autoritet.

Ulla: Betænksom og tilbageholdende

For Ulla handler Bogstart om at få gang i børns sproglige udvikling ved at få forældre til at læse mere højt for deres børn. Forældrene kan hjælpe børnene til fra en tidlig alder at blive optaget af bøger, billeder og fortællinger, hvilket, Ulla mener, er en hjælp i deres tilegnelse af sprog. Og hvis børnene allerede inden de starter i institution har kendskab til bøger og sprog, vil det være *lettere for dem at tilegne sig alle de der ting, de skal kunne i institutionen*. Ulla ser det derfor som sin opgave som Bogstartsformidler at motivere og inspirere forældrene til at snakke med og læse for deres børn ved blandt andet at vise forældrene bøgerne og snakke med dem om, hvordan man bruger bøgerne sammen med børnene. Det er Ullas indtryk, at mange af de familier, hun besøger, ikke i forvejen har eller bruger bøger, og at man med Bogstart kommer i kontakt med mange forældre, som ikke af sig selv ville komme på biblioteket.

Når Ulla beskriver hensigten med Bogstart, bruger hun udtryk som: *Det vil jeg gerne have de gør [læser mere højt for deres børn]* eller: *Jeg vil gerne have, at det hjælper dem, når de kommer i børnehaven, og udtrykker dermed en personlig omsorg for de børn, der bor i området og et personligt engagement i arbejdet med Bogstart.*

Det er Ullas indtryk, at det ikke kun er børnene, der kan få glæde af Bogstartstilbuddet, men at de reelle modtagere, [...] *det er hele familien, tror jeg! Altså, fordi alle børnene bruger bøgerne, og forældrene bruger dem garanteret også, der er sådan en ordbog i en af pakkerne, og den er rigtig god, og der siger forældrene også straks: Jamen den kan jeg også bruge! [...] fordi de kender jo ikke alle ordene [...] Ja, den er rigtig god i vores område.*

Derfor tager Ulla også afsæt i de konkrete bøger, når hun formidler: [...] *noget af det, der er vigtigst for mig, det er, at jeg viser bøgerne frem, fordi det er sådan noget håndterbart, altså noget man umiddelbart kan gøre, [...] Og der behøver de ikke forstå så meget sprog, og der er noget at vise, altså noget, de kan se på og barnet kan se på [...].*

Ulla gør altså flittigt brug af bøgerne i pakken. I nogle tilfælde i mangel på bedre, dels fordi hun savner lidt flere bøger, som to-sprogede børn kan relatere sig til: [...] *der skulle gerne snart komme nogle bøger med børn af alle mulige nationaliteter. [...] Det synes jeg, fordi jeg tror, at det øger identifikationen, at der er nogle børn, der ser ud ligesom dem selv, og at det også er en del af Danmark, at alle børn i Danmark ikke [er] lyshårede. Dels fordi hun synes, [...] at bøgerne er lige svære nok til aldersgruppen [...] måske især fordi det er tosprogede familier herude ikke også.*

Ulla har dog ikke oplevet, [...] *at det gjorde så meget, [...] at det var danske børn på billederne. [...] Somme tider [siger jeg] til forældrene, at det er fordi, der ikke findes så mange bøger med somali børn og med tyrkiske børn [...] Det gør ikke noget, siger de. De er jo som regel så søde, men jeg synes personligt måske, at på lang sigt ville det være dejligt.*

Udover at få bøger, som kan støtte deres udvikling af dansk ordforråd, tror Ulla også, at de udenlandske familier sætter pris på at få dansk besøg: *Jeg tror mange bliver glade for at få besøg, fordi de ikke møder så mange danskere [...] Det er også end del af det [Bogstart], at mange har faktisk også brug for den der kommunikation med danskerne, altså ligesom vi oplever, at det er helt ufarligt at komme ud, så oplever de også at, at vi måske også er helt ufarlige, eller hvad man skal sige sådan i gåseøjne. Hvis de nu har svært ved at lære dansk, fordi mange sidder jo meget hjemme med børnene, så er det jo altså også [godt], at der kommer nogen og snakker dansk med dem, [...] hvis de skal lære at snakke dansk, og deres børn skal lære at snakke dansk.*

Ulla føler sig altså overbevist om, at Bogstart kan gøre en forskel for de familier, som har brug for støtte til at lære dansk, men hun mener hverken det ville være muligt eller passende at forsøge at teste den sproglige virkning: [...] *at måle deres forskel i sprogudvikling [...] det ville være meget svært [...] det ville næsten være umuligt [...] det ved jeg ikke, om der er nogen, der har forestillet sig, at de skulle. [...] i virkeligheden så synes jeg at lave sådan nogle sprogscreeninger i familierne, det ville være nedværdigende. [...] Det synes jeg ikke, man skal gøre [...] det synes jeg, ville være synd for projektet simpelthen [...] Så ville det blive noget andet. Så ville der begynde at komme noget af det der kontrol med ind i det, som jeg absolut ikke bryder mig om. [...] Det skal ikke være sådan noget kontrol og måling og test og sådan noget. Det skal være noget frit og åbent tilbud ligesom biblioteket [...].*

Kvaliteten ved Bogstartsprojektet er således ifølge Ulla, at det er et frit og åbent tilbud. Havde projektet været mere resultatorienteret og gennemført med henblik på at teste virkningen, ville hun ikke have lyst til at være en del af det.

Ulla mener, at Bogstartsopgaven fordrer, at man som formidler udviser venlighed og ikke optræder for påtrængende. Hun oplever en stor åbenhed og gæstfrihed hos de familier, hun besøger, hvilket hun betvivler, ville være tilfældet, hvis formidlingen blev for påtrængende: [...] *jeg synes, det er deres hjem, og det må være på deres vilkår, vi kommer der, og det er meget vigtigt for mig [...], og hvis jeg kan mærke, at de ikke vil have mig ind, så vil jeg heller ikke være alt for påtrængende, altså jeg synes det er vigtigt, at respektere deres grænser [...] ellers så har jeg det for dårligt med det, så er det ikke mig, der skal gå ud med dem [...].*

Ulla er meget bevidst om, at hendes egen personlighed og natur påvirker måden, hun formidler Bogstart på: [...] *jeg er ikke sådan et frembrusende menneske. Når jeg kommer ind et nyt sted, så jeg kan godt blive lidt forlegen en gang imellem [...], fordi jeg synes man overskrider en tærskel [...] jeg er nok en af dem, der er meget forsigtig [...]*

For ikke at komme til at overskride modtagernes grænser, forsøger Ulla at aflæse deres signaler og indrette sin adfærd derefter: [...] *om de siger noget, og [...] ja ansigtsudtryk, og om de selv sætter sig ned, eller om de regner med, at det er noget der lige skal klares stående. Om de byder på kaffe og sådan noget. Altså hvis de byder på kaffe, så regner man med, at man kan godt tillade sig at snakke lidt mere [...].*

For Ulla er det vigtigt at indrette sig efter modtagerne, og ikke trænge sig på, hvis hun kan fornemme, at hun er kommet på et ubelejligt tidspunkt, fordi det er hende, og ikke dem, der har taget kontakten: [...] *Ja, er det ikke rimeligt nok [...] vi har trods alt inviteret os selv [...] og på et bestemt tidspunkt, hvor vi ønskede at komme [...] og derfor synes jeg, at så er man nødt til at trække sig tilbage, hvis folk ikke ønsker [...] besøget eller [...] ikke har tid. Altså mange de står [og] har fuldkomment glemt, at vi skulle komme ikke [...] nå, men vi skal i børnehaven eller vi skal til lægen [...] eller et eller andet. Somme tider tilbyder man så at komme igen, og andre gange så giver man dem bare pakken [...].*

Ulla er også forsigtig i sin tilgang til børnene, fordi hun vurderer, at det kan virke grænseoverskridende på nogle forældre, hvis en fremmed tog direkte kontakt til deres barn: [...] *jeg ville for eksempel ikke bryde mig om, at der kom et fremmed menneske ind i mit hus og løftede på mit barn, [...], jeg kan måske finde på at æe dem lidt på kinden, snakke lidt med dem, især hvis der er større børn også, men jeg ville normalt henvende mig til forældrene.*

Ulla har primært fokus på forældrene, som hun mener, er dem, der er vigtigst at få kontakt med, men siger samtidig, at formidlingen af bøgerne ofte er lettere, når der er børn til stede: [...] *man kan selvfølgelig bedre demonstrere bøgerne, når det er, man har barnet i spil samtidig med [...].*

En anden måde, Ulla forsøger at indrette sig efter situationen, er ved ikke at være fordømmende, men i stedet tænke inkluderende om de forhold, der møder hende. Eksempelvis hvis hun kommer et sted, hvor fjernsynet er tændt og tager al opmærksomheden, forsøger hun at inddrage det i samtalen i stedet for at lade sig irritere: [...] *jeg prøver snarere tværtimod så at snakke lidt om fjernsynet [...] og siger det er vel nok et flot fjernsyn, fordi det er virkelig tit det, der fylder i hjemmet, og det, de er stolte af, det er dette her store fjernsyn, og formentlig lærer mange børn også noget dansk derfra [...].*

Ulla forsøger at gå familierne i møde med et åbent sind og at få det bedste ud af mødet. Hun er desuden drevet af en personlig nysgerrighed efter at se, hvordan andre mennesker bor og lever: *Altså den smule tillæg vi får for det, [...] det dækker ikke en gang slidet på cyklen [...] [så] det er i hvert fald ikke det, der*

driver værket [...] det er de gode oplevelser ved det ja, og nysgerrigheden [...] for at se, hvordan folk lever og sådan noget [...]

Som gammel børnebibliotekar mener Ulla, at hun har oparbejdet en evne til ikke at være bange for at snakke med folk. En evne, hun gør flittigt brug af i sit arbejde som Bogstartsformidler. Hun mener også, at hun bruger sin faglighed en del, blandt andet ved sit kendskab til børnebøger og børnesange.

Ulla mener dog, at det kan være svært at komme fagligt i dybden med Bogstartsudskabet: *[...] det er svært at komme dybt ind i de der samtaler med sprog og så videre ikke også [...]*, og hun føler sig desuden ikke som en ekspert på området: *[...] det er jo heller ikke sån, jeg har jo ikke været på ti kurser i sprogtilegnelse.*

Ulla fortæller også, at det kan være svært at få gang i en dialog med familierne: *[...] jeg synes mest, det er os, der siger noget, og det er faktisk måske lidt et problem, at man skal spørge meget for at få noget kommunikation, for mange har svært ved sproget. Det er lidt anderledes nok i andre områder, hvor det ikke er tosprogede eller etniske familier [...] De danske familier er som regel mere snakkende, ikke også? [...] Problemet ved at holde enetale er, at man kan blive bange for, at de ikke forstår det hele, og man [...] kan have svært ved at fornemme, hvor de er henne i forhold til det [...], man bliver bange for, at de ikke forstår, hvad man siger.*

Ullas retoriske identitet og handlekraft

Ulla er *motiveret* af:

- Et ønske om at hjælpe den sproglige udvikling hos områdets børn
- Den glæde og nytte, hun oplever, Bogstart giver familierne
- En personlig nysgerrighed efter at se, hvordan folk bor

Ulla *positionerer* sig:

- Som erfaren børnebibliotekar
- Som omsorgsfuldt og engageret menneske i forhold til familierne, men også en smule tilbageholdende
- Som formidler af et anerkendt og effektivt projekt
- Som repræsentant for danskerne i mødet med udenlandske familier

Ullas intention er:

- At gøre en forskel for områdets familier
- At udbrede kendskabet til bøger og biblioteket
- At være en god formidler og løse opgaven tilfredsstillende

Ullas motivation er såvel socialt som fagligt funderet, og hendes position er præget af personlig tilstedeværelse og engagement. Ullas intention er både ambitiøs og realistisk. Ulla fremstår som en meget engageret og opmærksom formidler, som prioriterer, at kontakten mellem hende og modtager er betinget af hensynet til familien og sker i et samspil med den. Ullas retoriske identitet er præget af lige dele fagligt

engagement og social hensynsfuldhed og forsigtighed. Det at skulle overskride hjemmets dørtærskel og således også tærsklen til familiens privatliv betyder, at hun handler betænksomt og tilbageholdent, for ikke også at overskride grænsen for acceptabel opførsel. Ullas retoriske identitet er desuden præget af hendes selvforståelse som et forsigtigt menneske, der nemt bliver forlegen i uvante situationer.

Trods det at Ulla har et stort personligt og fagligt engagement i projektet, er hendes formidlingsform af en mere tilbageholdende karakter og med det enkle mål, at familien bliver glade for bøgerne. Ulla har således ikke de store faglige forventninger hverken til sig selv eller til situationerne, og det til trods for, at hun er meget bevidst om og reflekterer over fordelene ved at implementere et projekt som Bogstart i området. Ulla synes at besidde en jævn og stabil handlekraft, som er båret oppe af en lyst og en evne til at arbejde med Bogstart, men som ikke nødvendigvis lever helt op til hendes faglige ambitioner.

Pernille: En rutineret gæst

Pernilles opfattelse af sin rolle som Bogstartsformidler er under stærk indflydelse af den rolle og det ry, hun har, som børnebibliotekar efter mange års virke på det lokale bibliotek. Biblioteket har en høj status blandt områdets beboere, fordi det er [...] *et sted skabt af Allah*, og Pernille selv er et [...] *meget kendt ansigt, fordi [...] jeg har været her i så lang tid [...]*.

At Pernille i forvejen har en kendt og anerkendt rolle i området betyder, at hun ikke ønsker at pålægge nogen at skulle gøre noget bestemt, fordi hun ikke vil have [...] *et eller andet rygte på mig, som [...] siger [...] at jeg sådan er formynderisk [...] nej, det skal jeg ikke have på [...]*. *[Jeg] har så mange roller, [...] ikke kun med Bogstart, men med andre ting herude, ikk' [...] så skal man jo passe på ikke at komme til at støde nogen [...]* *det er ikke mig, der skal det [...] det må andre skulle.*

Pernille påtager sig altså meget gerne rollen som Bogstartsformidler, men ikke hvis det betyder, at hun forventes eller risikere at optræde belærende eller formynderisk overfor nogen.

I området, hvor Pernille tager ud på hjemmebesøg, er der [...] *en stor social kontrol [...] vi er jo ligesom et lille samfund, [...] når man har været her i så mange år, jeg kender mange, mange familier, så jeg ved, at det er sådan [...]*. Der er derfor en række sociale koder og normer, Pernille og hendes kolleger skal kende og følge. Eksempelvis at en mandlig bibliotekar ikke må tage på hjemmebesøg hos en kvinde, der er alene hjemme, og af hensyn til denne norm, er det derfor Pernille, der tager på besøg hos alle de familier, der ikke har et danskklingende navn.

For Pernille er Bogstartsformidlingen præget af en særlig social rutine, som hun har erfaret er typisk for de ikke-danske familier: [...] *når man nu har været ude så mange gange, så kender man jo mere eller mindre rutinen, [...] hvor vi snakker om vejret [...] og sådan noget, og så kommer vi så til sagen [...] det er ligesom en anden gæstfrihed [end i danske hjem], [...] det gør de bare [...]* *Sån tror jeg ikke selv, at jeg ville være, [...] jeg er ikke sikker på, at jeg ville invitere til kaffe og småkager og sniksnak, det tror jeg ikke! Men det er en hel anden kulturel forskel, der er, ikk'?*

Erfaringen har gjort, at Pernille ved lige præcis, hvad hun har i vente, og hvad der forventes af hende: [...] *det er ikke noget med frem med posen med det samme, og så snakker vi om det, nej nej, sådan foregår det*

ikke [...] Jeg kommer indenfor og så 'Nej sikke et koldt vejr' eller 'Det er et dejligt vejr' og [...] hvad skal man sige, smalltalk, [...] sniksnak ikk? [...] og når det sådan er overstået, og der er serveret, så går jeg i gang!

Pernille gør en dyd ud af at følge skik og brug, fordi det [...] synes [jeg] da absolut hører med [...], jeg synes da det er køligt, hvis man kun kommer og siger, her er en bogpakke og det er sån og sån, og så smutter jeg igen. [...] men sådan oplever man det ofte måske i danske familier, der er det sådan der, snak og så hejhej!

Men selv om Pernille færdes scenevant hjemme hos områdets familier, vil hun ikke påtage sig rollen som den, der fortæller dem, hvad de skal gøre: [...] det vil jeg ikke, det kan jeg ikke få mig selv til at presse ind over på nogen som helst måde. [...] det der med sprogstimulering, det gør jeg ikke noget ud af [...] altså jeg siger, at det er en god ide at læse, [...] men nej, det gør jeg ikke.

Pernille forklarer, at det er en form for hensyntagen til familien, at hun ikke vil risikere at støde dem, hvis familien enten ikke taler særlig godt dansk, er ordblinde eller der er andre forhold som gør, at de kan have svært ved at stimulere deres børn sprogligt. Alligevel understøtter hun, at hun går ind for de her ting, og at det også er hendes [...] målsætning, at de skal tage tiden med deres børn og sidde og læse og komme på biblioteket og opleve de ting, der foregår [...].

Pernille har indtryk af, at [...] de fleste er glade for, at vi kommer. Men hvor meget de ligesom, hvad skal man sige, hører efter, hvad der bliver sagt, det ved jeg ikke, men jeg tror generelt at de er glade, fordi [...] det er nogle gode ting.

Pernilles retoriske identitet og handlekraft

Pernille *motiveres* af:

- At biblioteket har en høj status i området
- At hun synes, det er nogle fine ting, der er i pakkerne
- Den positive modtagelse og anerkendelse, hun får i mødet med familierne

Pernille *positionerer* sig:

- Som en kendt skikkelse i området
- Som en erfaren formidler og habil social aktør
- Med en bevidst distance til den del af Bogstart, hun finder er formynderisk

Pernilles *intention* er:

- At overrække familierne en boggave
- At formidle biblioteket, så endnu flere børn kan få glæde af det
- At opretholde sin status som en respekteret skikkelse i området

Pernilles retoriske identitet er præget af personlig sikkerhed og erfaring. Hun går meget pragmatisk til værks og virker ikke i tvivl om, hvad hun mener, hun skal og bør gøre, hvilket giver hende en solid handlekraft i mødet med familierne. Hun ved, hvad hun vil og ikke vil, og handler målrettet derefter. Pernilles retoriske identitet bærer desuden stærkt præg af, at hun i forvejen er et kendt ansigt i området, og at hun ikke har til hensigt at lade Bogstartsopgaven påvirke hendes etablerede rolle som formidler på

biblioteket. Pernille fortolker derfor sin rolle som Bogstartsformidler med et klart socialt fortegn. Hendes vurdering af, hvad der er hendes vigtigste funktion, er at tage på høflighedsvisit i hjemmene og overrække dem en gratis gave fra biblioteket. Ikke at pålægge familierne særlige retningslinjer eller påbud for, at og hvordan de bør læse bøger med deres børn.

Pernilles retoriske handlekraft er i forlængelse af hendes retoriske identitet meget bevidst og markant indenfor de sociale og faglige rammer, hun selv har defineret for sit arbejde med projektet. Pernille har et forhåndskendskab til de kulturelle og sociale normer, der hersker blandt områdets beboere, og gør blandt andet en stor indsats for at følge skik og brug i de familier, hun besøger. I forhold til det faglige opdrag, synes det faglige aspekt af Pernilles retoriske handlekraft at være kraftigt nedtonet, men det skyldes ikke en manglende evne til eller mulighed for at handle i situationerne, men derimod et bevidst fravalg om at handle proaktivt og målrettet i henhold til opdraget. Pernille ønsker ikke at sætte resultatet af sin eksisterende formidlingspraksis på biblioteket over styr, og ser det derfor som sit vigtigste mål at fastholde og udvikle sit positive omdømme i området, og dermed også bibliotekets positive forhold til områdets beboere.

Opsummering

Stort set alle formidlerstemmer giver udtryk for, at de synes Bogstart er et relevant og værdifuldt projekt, som de gerne bidrager til at implementere i området. Nogle har selv valgt opgaven, andre er blevet den pålagt, men de fleste går til opgaven med et både personligt og fagligt engagement.

Retorisk identitet

Formidlernes retoriske identiteter i forhold til Bogstartsopgaven er for alles vedkommende baseret på deres eksisterende selvforståelse som formidlere på biblioteket. De fleste informanter mener, at rollen som Bogstartsformidler er markant anderledes, end den, de er vant til at udfylde i det daglige arbejde. Heraf mener nogle, at Bogstartsformidlingen lægger sig fint i forlængelse af det arbejde, de udfører til dagligt, andre mener, at opgaven stiller nogle krav til formidlerrollen, som kan være svære at honorere. Enkelte finder, at Bogstartsopgaven bringer dem i konflikt med deres etablerede selvforståelse som biblioteksformidlere, fordi den stiller nogle krav, som de ikke mener, at de kan eller skal kunne honorere. Alle er enige om, at rollen som Bogstartsformidler kræver en høj grad af personligt engagement og tilstedeværelse samt evnen til at 'stikke en finger i jorden' og formidle med stor omtanke for de mennesker, man formidler til, og de situationer, man formidler i.

De fleste af formidlerne føler sig *motiveret* af at deltage i et projekt, de mener, er spændende og meningsfuldt, og at pakkerne, de skal ud og give familierne, er flotte og indeholder nogle gode bøger. Mange er desuden blevet yderligere motiveret af de mange positive oplevelser og modtagelser, de har fået af beboerne i området. Enkelte har svært ved at finde motivationen, enten fordi de fagligt set har svært ved at forlige sig med projektet, eller fordi de har erfaret, at opgaven er svær at løfte i praksis.

Når formidlerne *positionerer* sig, lægger de alle vægt på, at de er repræsentanter for det lokale bibliotek, men flere oplever, at denne tilknytning bliver uklar, når de er uden for bibliotekets fysiske rammer, og at deres position i højere grad er defineret ved deres tilstedeværelse som individuelle personligheder og

gæster i familiernes hjem. Alle er bevidste om at positionere sig som venlige og respektfulde mennesker i mødet med modtagerne. Nogle formidlere er meget bevidste om deres position som faglige formidlere af et specifikt projekt, mens andre har svært ved at positionere sig fagligt, og i stedet lægger vægt på den personlige tilstedeværelse i situationen. Hos mange synes positionen som gæst under alle omstændigheder at komme til at dominere eller ligefrem overskygge positionen som faglig formidler. Enkelte synes ikke at have problemer med både at positionere sig som gæst og faglig formidler på samme tid. Nogle få lægger direkte afstand til den faglighed, der er pålagt dem med Bogstart, fordi de mener, at det er et upassende afsæt for deres tilstedeværelse i situationen. Enkelte har allerede indtaget en forsvarsposition, når de træder ind i formidlingssituationen, fordi de på forhånd har en forventning om, at de skal forklare og forsvare deres tilstedeværelse og ærinde for at afmontere en forudindtaget skepsis blandt modtagerne.

Samtlige formidlere har socialt betonedede *intentioner* såsom at give modtagerne et positivt indtryk af sig selv og biblioteket, at familien bliver glade for bogpakken, og at besøget bliver en behagelig oplevelse for familien. Kun få har en fagligt defineret intention, som matcher den overordnede målsætning, formidlerne selv formulerer for projektet: At motivere, inspirere og vejlede området forældre til i højere grad at kommunikere med og læse for deres børn. De fleste har en intention om at udbrede kendskabet til biblioteket og at overrække familierne Bogstartspakkerne, men de færreste formidlere vil eller tror de kan påvirke familiernes måde at være sammen med deres børn på, og eksempelvis få dem til at læse flere bøger.

Retorisk handlekraft

De overvejende socialt motiverede retoriske identiteter og de for manges vedkommende nedtonede faglige selvforståelser har konsekvenser for formidlernes retoriske handlekraft. Nogle formidlere synes ligefrem at være fagligt hæmmede af, at de sociale hensyn tager al deres opmærksomhed og forhindrer dem i at træde i karakter som faglige formidlere. I visse tilfælde også at træde i karakter som gæster, fordi de oplever, at deres besøg er ubelejlige for modtagerne og måske ligefrem uønskede. Disse formidlere fokuserer hele deres indsats på at imødekomme de sociale aspekter og arbejder således primært hen imod, at besøget bliver en behagelig oplevelse. Flere vil egentlig også gerne etablere et mere faglig fokus under besøget, men finder det svært at få en dialog i gang med familierne om eksempelvis sprog og læsning. Enten fordi de oplever, at modtagerne ikke helt forstår anledningen for besøget, eller fordi formidleren har svært ved at finde en passende indgang til en faglig dialog, eller fordi formidleren føler sig usikker på, hvordan familien vil reagere, hvis samtalen drejes ind på sprog og læsning. Ofte vil de sociale hensyn og frygten for at støde familien fra sig veje tungere end hensynet til den faglige forpligtelse om at formidle sin viden og tilbyde sin vejledning. Formidlerne udtrykker således forskellige grader af retorisk handlekraft, og forskellige former for handlekraft. De fleste giver udtryk for at have en høj grad af social handlekraft, men kun få synes også at have en høj grad af faglig handlekraft.

Konklusion

I det følgende konkluderes på baggrund af undersøgelsens resultat på tre niveauer:

- 1. Formidlernes overordnede vurdering af Bogstart som projekt**
- 2. Formidlernes vurdering af formidlingssituationen knyttet til Bogstart**
- 3. Seks formidlingsfaglige udfordringer i arbejdet med Bogstart**
 - Scenskift: Fra biblioteksrum til dagligstue
 - Den personlige relation mellem formidler og modtager
 - En personliggørelse af projektet
 - Privat gæst og faglig formidler
 - Uformning og formulering af det faglige budskab
 - Fastholdelse af fagligheden

Formidlernes vurdering af Bogstartsprogrammet

Overordnet kan følgende konkluderes om formidlernes vurdering af Bogstart:

- Formidlerne er overvejende enige om, at Bogstart er et nyt og spændende projekt for biblioteket.
- Formidlerne er overvejende enige om, at Bogstart er et nyttigt projekt, fordi det kan støtte børns udvikling af sprog og dermed mulighed for at klare sig godt i institutions- og uddannelsessystemet.
- Bogstart gør det muligt for bibliotekerne at komme i kontakt med familier, som de ellers ikke ville have mulighed for at formidle til.
- Langt de fleste formidlere oplever, at Bogstart bliver positivt modtaget i familierne.
- Flere formidlere understreger, at Bogstart er med til at give indsigt og nedbryde sociale og kulturelle fordomme hos såvel formidlerne som hos familierne.
- Alle formidlere udtrykker en glæde over at kunne overrække forældrene en gave, som de fleste mener, er flot udformet og indeholder nogle gode bøger, som hele familien kan have glæde af.
- Alle udtrykker en tilfredshed over muligheden for at tage afsæt i noget konkret, når de formidler, og at det har en positiv virkning for kontakten at kunne overrække familien en gave i forbindelse med besøget.
- De fleste formidlere har desuden indtryk af,
 - a. at familierne bliver rigtig glade for bøgerne,
 - b. at mange bruger dem, og
 - c. at en del kommer forbi biblioteket, efter de har haft besøg.
- Nogle betegner Bogstart som et integrationsprojekt, andre som et lærings- eller oplysningsprojekt. Flere tager afstand fra tanken om, at Bogstart kan betegnes som et socialt projekt, enten fordi de ikke mener, at det er bibliotekets opgave at varetage sociale opgaver, eller fordi de vurderer, at områdets

beboere ikke har behov for eller lyst til at blive involveret i (endnu et) hjælpeprojekt, som vil yde dem social støtte.

Formidlernes vurdering af formidlingsituationen knyttet til Bogstart

På baggrund af undersøgelsen kan følgende konkluderes om formidlernes vurdering af den retoriske situation, som knytter sig til Bogstart:

Anledning: Formidlerne anerkender, at der er behov for at gøre en ekstra indsats for børns sproglige udvikling i området, og at et projekt som Bogstart kan være med til at imødekomme dette behov. Formidlerne ser i øvrigt Bogstart som en anledning til at udbrede kendskabet til biblioteket hos de af områdets børnefamilier, som ikke på eget initiativ kommer på biblioteket.

Målsætning: Formidlerne vurderer, at målsætningen for Bogstartsprogrammet er, at motiverer, inspirere og vejlede forældre til, hvordan de i højere grad kan involvere sig i og støtte deres børns sprogudvikling. Formidlerne ser desuden det at udbrede kendskabet til bøger og biblioteket blandt Bogstartsmottagerne som en supplerende målsætning for deres arbejde.

Budskab: Formidlerne mener, at budskabet for Bogstart er, at det er vigtigt at læse bøger sammen med sine børn, idet bøger udgør en vigtig kilde til barnets udvikling af sprog. Bøger er desuden en værdifuld kilde til hygge og samvær. Hvilket sprog, bøgerne læses med, betyder mindre, så længe familien læser med barnet. I de familier, hvor brug af bøger synes meget uvant, fokuseres budskabet bredere på det at kommunikere med sine børn i dagligdagen.

Modtager: Alle formidlere understreger, at modtagerne er en meget blandet gruppe med bred variation af nationaliteter og stor social og kulturel spredning. De fleste formidlere taler er dog primært fokuserede på mødet med de to-sprogede eller to-kulturelle familier, som skønnes at udgøre 2/3 af den samlede modtagergruppe.

Formidlingsform: De fleste formidlere udtrykker en tilfredshed over at formidle gennem en direkte kontakt til familierne, og mange fremhæver, at netop den personlige samtale i forvejen er en betydelig del af det bibliotekariske formidlingsarbejde og derfor er en formidlingsform de er vant til og kvalificeret til. Formidlingsformen i Bogstart indebærer ikke alene, at formidlerne skal have personlig kontakt til modtagerne, men også at de opsøger dem på eget initiativ, hvilket flere formidlere også nævner, er en del af det bibliotekariske arbejde. Formidlerne virker i den forbindelse meget bevidste om, at det er biblioteket, der har taget initiativ til kontakten, ikke modtagerne, og at det derfor ikke uden videre kan forventes, at modtager har samme interesse i samtalen. Denne formidlingsform kræver derfor en vis strategisk forsigtighed og respekt for modtagerens reaktion i mødet.

Konkret kontekst: Den konkrete kontekst for formidlingen, modtagernes private hjem, er det vilkår i situationen, der, ifølge formidlerne selv, gør opgaven ny, spændende, afvekslende og udfordrende. Det at besøge familierne privat har givet formidlerne en ny og værdifuld indsigt i mennesker, livsformer og kulturer, som mange udtrykker, har været en stor berigelse såvel fagligt som personligt. Men det at skulle lave målrettet, opsøgende formidling i modtagernes private hjem er også det element i situationen, som gør Bogstartopgaven udfordrende for alle, grænseoverskridende for nogle og svær at gennemføre effektivt for andre. Den konkrete kontekst, formidling under hjemmebesøg, opleves som en stor

formidlingsmæssig udfordring, fordi formidlerne erfarer, at de aldrig helt kan forudse, hvad der venter dem i situationen, hvad den kræver af dem, og hvordan de bedst håndterer den.

Afsender: Formidlerne vurderer, at rollen som afsender i formidlingssituationen først og fremmest kræver en række sociale formidlingsevner. Det kræver åbenhed, høflighed og evnen til at 'stikke en finger i jorden' at formidle Bogstart, fordi mødet med modtager finder sted på modtagerens private bane eller domæne. Som afsender skal man derfor være i stand til at aflæse situationen og tilpasse sin adfærd efter de givne omstændigheder og modtagers reaktion. Det er tilsvarende vigtigt ikke at optræde anmassende, belærende eller kontrollerende, men at formidle Bogstart som et gratis og uforpligtende tilbud til familierne, som ikke indebærer nogen form for krav eller tvang.

Seks formidlingsfaglige udfordringer i arbejdet med Bogstart

Sceneskift: Fra biblioteksrum til dagligstue

Når formidlerne tager ud for at formidle Bogstart til familierne i de udvalgte boligområder, træder de ud af de vante formidlingsomgivelser, biblioteksrummet, og ind i private dagligstuer. Dette sceneskift har stor betydning for formidlernes forståelse af egen rolle og funktion, deres retoriske identitet. På biblioteket befinder formidlerne sig fysisk mellem bogreoler eller bag en serviceskranke, hvor det er tydeligt både for dem selv og for de mennesker, der kommer på biblioteket, at de er ansat på stedet, og kan kontaktes, hvis nogen har brug for oplysninger eller vejledning i forbindelse med bibliotekets forskellige serviceydelser. Når formidlerne tager ud på private hjemmebesøg, er deres identitet og funktion anderledes uklar. Dels fordi de ikke længere er en åbenlys del af biblioteket som offentligt rum og institution, og dels fordi det ved hjemmebesøg er biblioteket, der opsøger familien, og ikke omvendt.

Sceneskiftet fra det offentlige biblioteksrum til de private entréer og dagligstuer medfører en gen- eller nytænkning af formidlerens rolle og funktion. Formidlerne skal handle på en måde, som dels tilgodeser det faglige opdrag, de er blevet pålagt af projektet, dels imødekommer de skiftende sociale behov og forventninger, der møder dem i de konkrete formidlingssituationer. Opdraget pålægger dem at optræde som faglige formidlere, situationerne pålægger dem at optræde som private gæster. Opdraget pålægger dem at formidle et specifikt budskab, situationerne pålægger dem at agere med variation og fleksibilitet. Formidlerne skal i praksis finde en måde at udfylde begge disse funktioner på og udspille begge roller på samme tid.

Formidlerne skal med Bogstart således arbejde uden for kontekst og optræde på en helt anden scene, end de er vant til. Den nye scene er i højere grad socialt defineret, hvilket tilfører formidlerrollen en forstørret social dimension i forhold til situationen på biblioteket, hvor formidleren forventes at optræde professionelt venlig og hjælpsom, men ikke nødvendigvis meget personligt. Med Bogstart skal formidleren træde ind i rollen som gæst i modtagerens private hjem, som dels indebærer en forventning om, at der tages hensyn til en række sociale og kulturelle forhold knyttet til privatsfæren, dels indebærer en forventning om en mere personlig form for tilstedeværelse i mødet med modtageren. Samtidig med de gældende krav eller forventninger til formidlerens sociale adfærd, skal vedkommende også fastholde sin position som faglig formidler, hvis hensigten med besøget skal indfries. Formidleren skal ikke blot fastholde,

men faktisk også genetablere sin egen faglighed i situationen, fordi fraværet af den vante faglig, fysiske kontekst på biblioteket gør, at formidleren ikke kan støtte sig til boghylder og skranke, men skal optræde som biblioteksformidler stående i modtagerens entre eller siddende i en sofa i dagligstuen.

Den personlige relation mellem formidler og modtager

Som modtagere af Bogstart er familierne er ikke længere en anonym gruppe mennesker alene defineret ved deres geografiske bosted og lokale tilhørsforhold til biblioteket, men som enkeltindivider og privatpersoner med sofaer, fjernsyn, pottedplanter og rod i entreen. Med behov for at sove, bede, skifte ble eller gå til lægen, med særlige holdninger til skik og brug, religiøsitet og sprog, med mange børn, få børn, store eller små familier, med job, studier eller ingen af delene. Og sidst men ikke mindst, med eller uden tid eller lyst til at invitere et fremmed menneske ind i sit hjem. Alt det skal formidlerne forholde sig til og reagere på, når de ringer på modtagerens dør.

Samtidig skal formidleren også forholde sig til sig selv og sin egen fremtoning i mødet med modtageren. Som opsøgende og personlig formidler ved hjemmebesøg, bringes formidlerens person mere i spil. Dels fordi vedkommende er uden for sin faglige kontekst og derfor i højere grad skal bruge sig selv som argument for sagen, dels fordi mødet i private omgivelser gør, at formidleren også må træde lidt ud af den faglige rolle og være til stede som person.

På biblioteket, i daginstitutionen eller i andre offentlige rum, kan formidlerne møde de samme modtagere og forsøge at danne sig et indtryk af deres alder, baggrund, familieforhold, beskæftigelse, holdninger og sindsstemning for at kunne imødekomme dem på en socialt set passende og fagligt set effektiv måde. Men den enkelte modtager er stadig 'bare' en blandt mange andre, og formidleren selv er 'bare' en medarbejder tilknyttet biblioteket og/eller arrangementet, hvis personlige baggrund er uden relevans for modtageren og formidlingens forløb i situationen.

Når formidleren beder om adgang til modtagerens hjem, og når modtageren inviterer formidleren ind, forsvinder dette 'bare', som i det offentlige rum etablerer en personlig distance og frihed mellem formidleren og modtageren. Hvis formidleren bliver inviteret ind, fordrer situationen udover almen høflighed også en udtalt respekt for det privatliv, formidleren træder ind i. Et personligt besøg i private hjem kræver desuden et større mål af personlig tilstedeværelse og en villighed til at 'give noget af sig selv' i mødet med det andet menneske, end tilfældet er i det offentlige rum. Det personlige møde under private omgivelser indebærer også en række sociale risici for såvel formidler som modtager, eksempelvis misforståelse og fejlfortolkninger, som parterne skal forsøge at navigere udenom, hvis kontakten mellem dem skal opleves som behagelig og meningsfuld.

Risikoen for socialt ubehagelige situationer er også til stede eksempelvis på biblioteket, men konsekvenserne af sådanne situationer er ikke så store i det offentlige rum, hvor der ikke er så mange private aspekter i spil. Hvis ikke kontakten er vellykket, kan begge parter hurtigt trække sig ud af relationen igen uden den store pinlighed eller bekymring. Det er straks sværere at få en besøgende ud af sit hjem, eller at takke af og gå sin vej, hvis man er gæst hos en familie.

En personliggørelse af budskabet

Når et fagligt projekt formidles personligt under private omgivelser, sker der en personliggørelse af budskabet og baggrunden for projektet, som medfører, at formidleren som person i højere grad kommer til at repræsentere de holdninger og hensigter, der knytter sig til projektet. Når formidleren personligt opsøger modtageren i vedkommendes privatsfære, er projektet ikke længere kun knyttet til biblioteket som offentlig institution og dermed en del af stedets faglige dagsorden, men også et mere personligt motiveret anliggende, knyttet til formidleren som person. Uanset at formidleren stadig 'bare' er bibliotekets udsendte, bliver den opsøgende og personlige formidlingsform udtryk for et personligt signal fra formidleren om, at netop den modtager har brug for netop dette budskab, og at budskabet har relevans for modtagerens private liv og livsform.

For at kunne løfte opgaven som formidler ved hjemmebesøg uden et socialt ubehag eller en faglig ambivalens, må formidleren således i højere grad kunne stå personligt inde for det projekt, vedkommende formidler, end tilfældet er på biblioteket, hvor formidleren nemmere kan træde i bibliotekets tjeneste som formidlende medarbejder, selvom vedkommende personligt ikke er helt enig i måden, arbejdsopgaven er udformet på og forvaltes. Denne personliggørelse af projektet gør sig ikke kun gældende under selve hjemmebesøget, men opretholdes også i tiden derefter, når modtageren møder formidleren på gaden eller på biblioteket.

Privat gæst og faglig formidler

Selv om formidlerne overvejende har positive erfaringer med det at gå på hjemmebesøg, er det ikke desto mindre det, at træde over tærsklen til fremmede menneskers private hjem, der fylder mest i deres bevidsthed. Og for flere formidlers vedkommende virker det at skulle agere gæst i private hjem begrænsende, måske ligefrem hæmmende, for deres mulighed for og evne til også at agere som faglig formidler. Når formidlerne fortæller om deres måde at udfylde og forvalte rollen som Bogstartsformidler på, er der mange af dem, som fremhæver alt det, de gerne vil, bør og kan gøre som gæst i hjemmet, og alt det de ikke vil, bør eller kan gøre i rollen som faglig formidler. Formidlingsarbejdet opleves således underlagt en række socialt betingede *muligheder* og en række fagligt betingede *begrænsninger*.

Alle formidlerne antager, at der er en overhængende risiko for at blive opfattet som belærende eller kontrollerende, og de føler derfor behov for på forhånd at afmontere enhver mistanke om, at de repræsentere de kommunale eller sociale myndigheder og kommer for at vurdere og bedømme familiernes adfærd. Formidlerne mener ikke selv, at de optræder belærende eller kontrollerende, tværtimod gør de alt for at give det modsatte indtryk, men ikke desto mindre vurderer de, at det er nærliggende for modtagerne at tro, at hensigten med projektet er at belære eller kontrollere. Derfor bliver det en målsætning i sig selv for formidlerne at sikre, at besøget bliver en behagelig oplevelse for modtageren, og den sikreste vej til denne målsætning er for manges vedkommende at nedtone det faglige indhold i samtalen. Hellere høflig gæst end kommunal kontrollant.

Flere formidlere fremhæver vigtigheden af smalltalk med modtagerne, som skaber ro og tryghed i situationen. Udtalelser om nytten af bøger og vigtigheden af kommunikation, samt spørgsmål til familiens holdninger, vaner og erfaringer med sprog og læsning kan virke belærende eller intimiderende. Ved at holde sig til de socialt sikre emner, undgår formidlerne at bryde den sociale ro i situationen, men undgår

samtidig også at træde i karakter som faglig formidler. I stedet vælger de at forholde sig afventende med det resultat, at den egentlige hensigt med besøget i nogle tilfælde aldrig bliver effektueret. Denne formidlingsstrategi forudsætter nemlig, at familien selv beder om at blive oplyst, hvilket igen forudsætter at familien i forvejen har erkendt et behov for viden om bøger, om læsning, om sprog eller om biblioteket, og at familien er helt klar over, hvem det er, der er kommet på besøg, og hvilken form for hjælp, oplysning eller vejledning vedkommende kan tilbyde dem. Dette synes ikke altid at være tilfældet.

Udformning og formulering af det faglige budskab

Formidlerne synes i mange tilfælde på forhånd at antage, at familierne sandsynligvis vil opfatte det faglige budskab som irrelevant, uforståeligt eller overflødigt i stedet for som interessant, relevant og værdifuldt. Derfor vurderer flere af formidlerne heller ikke, at det er passende at dreje den uforpligtende smalltalk med modtager over i en mere faglig retning med risiko for, at den gode stemning sættes over styr. Bogpakken udgør for mange af formidlerne dog en god middelvej, fordi bøgerne både er en social gestus, en gave, og et fagligt statement som materialiserer både besøget og budskabet, og bogpakken bliver således et oplagt og konkret omdrejningspunkt for mødet. Flere formidlere erkender dog, at bøgerne i sig selv ikke er nok, særligt hvis familien ikke på forhånd har en erfaring med eller en interesse i bøger. Den samme situation kan også opstå hos familier, som allerede har hjemmet fuld af bøger og ikke umiddelbart synes at have behov for at blive oplyst om det at læse bøger med sine børn. I begge tilfælde kan det at overrække familien en bogpakke virke overflødigt i situationen.

Hvis ikke formidleren vurderer, at bøgerne er et passende indhold for samtalen, kan fokus potentielt set drejes over på sprog og kommunikation med børn i al almindelighed. Men i denne drejning af indholdet bevæger formidleren sig væk fra det, som er bibliotekernes kerneområde, formidling af skriftlige og visuelle medier, og ind på emner som forældres sproglige og sociale prioriteringer i forhold til deres børn, børns sprogtilegnelse og læsefærdigheder, integration og tosproglighed og forældreomsorg og andre tilsvarende felter, som kan synes at sortere under andre fagligheder og myndigheder end biblioteksvæsenet.

De fleste informanter giver i udgangspunktet udtryk for, at de mener, at Bogstart handler om mere og andet end det at læse bøger, men de færreste lader til at føle sig tilstrækkeligt fagligt klædt på til eksempelvis at tale målrettet om børns sproglige udvikling. Mange formidlere lader heller ikke til at synes, de befinder sig i en faglig position, som berettiger dem til at vejlede familierne om, hvordan de bedst motiverer og stimulerer deres børns sprog. Hvis samtalen drejer væk fra bøger og ind på mere almene emner, tyr formidlerne derfor ofte til deres personlige viden, holdninger og erfaringer, hvilket samtidig synes nærliggende i situationen, hvor de sidder som gæst i familiens dagligstue og drikker kaffe. Dermed løber den faglige formidling ind i en sløjfe og falder sammen med det personlige bidrag i situationen, en måde at 'give noget af sig selv' på. Formidleren takler således en faglig begrænsning med en mulighed for at træde i karakter socialt.

Fastholdelse af fagligheden

På baggrund af ovenstående kan man hævde, at formidlerne blot skal klædes bedre på rent fagligt, så de har baggrundsviden og argumenter nok til at tale om andet og mere end bøger og bibliotek med familierne. Men selv de formidlere, som synes at have rigelig med relevant viden og gode argumenter og ideer til familierne om det at kommunikere med deres små børn, og også lyst til at dele deres viden med forældrene, begrænses i deres faglige formidling, hvis vedkommende vurderer, at de sociale hensyn vejer tungere end de faglige forpligtelser.

Faglig formidling under hjemmebesøg fordrer derfor ikke kun, at formidleren har faglig viden og virkelyst, men også at vedkommende er i stand til at agere som fagperson i socialt betingede situationer. Den faglige anledning, målsætning og budskab er ikke en del af rummet, dagligstuen, og kan derfor heller ikke forventes at være en del af afsenders og modtagers fælles udgangspunkt for besøget, som tilfældet ville være, hvis modtageren selv havde opsøgt eller hidkaldt formidleren, eller hvis formidleren havde opsøgt modtageren i en mere fagligt defineret kontekst, eksempelvis i biblioteksrummet. Når formidleren træder ind ad døren, er vedkommende således først og fremmest en privat gæst i modtagerens øjne og skal med udgangspunkt i rollen som gæst udvide sin personlige tilstedeværelse til også at være en faglig tilstedeværelse. Fagligheden skal ligge i forlængelse af personligheden, og balancen mellem de to former for tilstedeværelse skal opretholdes på en måde, så besøget bliver både socialt behageligt og fagligt interessant for begge parter.

En retorisk handlekraft, som gør det muligt at etablere og opretholde både en personlighed og en faglighed i situationen er knyttet til formidlerens egen selvforståelse, vedkommendes retoriske identitet. Hvis formidleren ser sig selv som en privat gæst i situationen, er vedkommende en privat gæst. Hvis formidleren ser sig selv som en faglig formidler, er vedkommende en faglig formidler. Når formidleren træder ud af biblioteket og ind i det private hjem sker der et scenskift og omgivelsernes positionering af formidleren ændres fra fagperson bag skranken til privatperson i sofaen. Dette skift kræver, at formidleren selv fastholder sin faglighed på biblioteket og bringer den med ind i dagligstuen. Denne fastholdelse kan kun ske i kraft af det, formidleren tænker om sig selv og siger om sig selv og om sit ærinde.

Hvis hjemmebesøg skal være mere end socialt behagelige og personligt berigende oplevelse for familierne og formidlerne, og også give ny indsigt, inspiration og motivation i forhold til de emner, Bogstart sætter på dagsordenen, forudsætter det, at formidlerne fastholder deres faglighed under besøgene og give familierne noget at tænke over og handle med. For at kunne give familien en relevant viden og inspiration kræver det blandt andet, at formidlerne skaffer sig indsigt i familiens holdninger til, erfaringer med og forudsætninger for eksempelvis at læse bøger med deres børn. Dette kræver, at formidlerne går i dialog med familien, stiller spørgsmål og lytter til deres svar, så de kan tilpasse og målrette budskabet i situationen. En dialog som ikke kun bør være socialt motiveret, men som også udspringer af en faglig ambition om at udnytte og udvikle sin viden og virkelyst i mødet med familierne.

Anbefalinger

Bogstartopgaven synes at være en kærkommen udfordring for de fleste formidlere, fordi den bringer dem i kontakt med nogle nye mennesker i en meningsfuld anledning. Men Bogstart er også en stor udfordring, fordi den bringer formidlerne ud på nye veje, som kræver en engageret og personlig indsats, hvis de skal nå i mål. De situationer, Bogstartformidlerne skal handle i, er meget forskellige og i visse tilfælde også følsomme personlige møder mellem mennesker udenfor den vante faglige kontekst. Undersøgelsen viser, at disse personlige møder gør et stort indtryk på formidlerne og giver anledning til mange såvel faglige som personlige overvejelser hos dem undervejs. Undersøgelsen viser også, at de formidlere, som tager ud på hjemmebesøg med Bogstart, er en gruppe yderst dedikerede, reflekterede og kompetente formidlere, som arbejder målrettet, engageret og modtagerorienteret for at få 'bøgerne ind i familierne og familierne ind i bibliotekerne' (Citat: Rie).

Arbejdet med Bogstart og lignende projekter skærper formidlernes evne til at tage kontakt til nye målgrupper og formidle nye emner og budskaber. Ude på de nye veje indsamler formidlerne en stor viden og gør sig en lang række praktiske erfaringer, som, hvis det opsamles og omsættes til inspirations- og vejledningsmateriale for formidlerne selv, kan bidrage til en styrkelse og videreudvikling af de solide formidlingsmæssige kompetencer, der allerede findes blandt landets mange biblioteksformidlere. Den nye viden og erfaring, som fremkommer ved projekter som Bogstart er ikke kun brugbar i forbindelse med konkrete, afgrænsede formidlingsprojekter, men også værdifuld indsigt, som kan inddrages og udnyttes i det daglige formidlingsarbejde på biblioteket. Denne undersøgelse er et eksempel på, hvordan viden og erfaringer kan indsamles og omsættes på en måde som kan bidrage til en videre udvikling og kvalificering af formidlernes kompetencer.

Med afsæt i de seks formidlingsfaglige udfordringer knyttet til Bogstart, som er beskrevet ovenfor, kan det anbefales sætte fokus på følgende, overordnede temaer:

- **Rummets indflydelse på det formidlende arbejde**
hvilke muligheder og begrænsninger knytter sig til forskellige omgivelser, og hvordan kan formidleren aktivt udnytte rummet omkring sig på en måde, så antallet af muligheder synes flere, end antallet af begrænsninger?
- **Den personlige relation mellem formidler og modtager**
Hvor personlig er 'personlig formidling', og hvor opsøgende er 'opsøgende formidling'? Hvad betyder den personlige kemi mellem formidler og modtager for formidlingen? Og hvor går grænsen for, hvad man kan, skal og bør gøre i det personlige møde med modtager?
- **Formidlerens personlige holdning og påvirkning af projektet**
Kan man tage ejerskab på et projekt og samtidig være uenig i dets indhold og målsætning? Hvor fri er formidleren til at genfortolke eller omformulere projektet, og hvad betyder formidlerens fortolkning for formidlingen?

- **Formidlerens rolle som en sammensat og flertydig størrelse**

Hvordan definerer man sin egen rolle og funktion i mødet med modtager? Hvilke hensigter og forpligtelser gør sig gældende i situationen, og hvordan balancerer man mellem to eller flere roller, hvis der tilsyneladende er tale om et modsætningsforhold?

- **Præsentation af og argumentation for et budskab**

Hvilken viden har man, og hvilken viden har man brug for, for at formidle et givent emne til en given modtager? Hvordan anvender man sin viden i praksis, og hvordan konstruerer man sine argumenter til forskellige modtagere i forskellige situationer?

- **Fastholdelse af fagligheden uden for en faglig kontekst**

Hvad vil det sige at være bibliotekar uden et bibliotek? Hvordan omformer og anvender man sin faglighed, når man skal gå nye veje og møde nye målgrupper? Kan man være fagligt for lidt eller for meget i en given situation?

De seks temaer belyser fra hver sin vinkel problemstillinger, som kan knyttes til formidlingssituationer i mange forskellige sammenhænge, både i og udenfor biblioteket. Temaerne kan inddrages, uddybes og debatteres på kurser og ved faglige seminarer, i interne faglige diskussioner og i forbindelse med efteruddannelse og kompetencegivende undervisning for biblioteksformidlere.

Frederikke Winther,
København, september 2011

Litteratur

- Bitzer, Lloyd F.: 'The Rhetorical Situation' (1968) i *Philosophy and Rhetoric*, Supplementary Issue, 1992
- Bitzer, Lloyd F.: 'Functional Communication: A Situational Perspective' i *Rhetoric in Transition*, E.E. White (red.), 1981
- Bradford, Vivian: 'The Threshold of the Self' i *Philosophy & Rhetoric*, vol. 33, nr. 4, 2000
- Campbell, Karlyn Kohrs: 'Agency: Promiscuous and Protean', paper afholdt ved ARS konference, 2003
- Consigny, Scott: 'Rhetoric and it's Situations' i *Philosophy and Rhetoric*, 7, 1974
- Geisler, Cheryl: 'How Ought We to Understand the Concept of Rhetorical Agency? Report from the ARS' i *Rhetoric Society Quarterly*, vol. 34, nr. 3, 2004
- Hunsaker, David M. & Smith, Craig R.: 'The Nature of Issues; A Constructive Approach to Situational Rhetoric' i *Western Speech Communication*, 40, 1976
- Hoff-Clausen, Isager og Villadsen: 'Retorisk agency. Hvad skaber retorikken?' i *Rhetorica Scandinavica*, nr. 33, 2005
- Leff, Michael: 'Tradition and Agency in Humanistic Rhetoric' i *Philosophy and Rhetoric*, vol. 36, nr. 2, 2003
- Lundberg, Christian & Joshua Gunn: "'Ouija Board, Are There Any Communications?'" Agency, Ontotheology, and the Death of the Humanist Subject, or, Continuing the ARS Conversation' i *Rhetoric Society Quarterly*, vol. 35, nr. 4, 2005
- Miller, Carolyn R.: 'What Can Automation Telle Us About Egency?' i *Rhetoric Society Quarterly*, vol. 37, 2007
- Miller, Carolyn R.: 'Genre as Social Action' i *Quarterly Journal of Speech*, 70, 1984
- Vatz, Richard E.: 'The Myth of the Rhetorical Situation' i *Philosophy and Rhetoric*, vol. 6, nr. 3, 1973
- Ware, B.L. & Linkugel, Wil A.: 'The Rhetorical *Persona*: Marcus Garvey as Black Moses' i *Communication Monographs*, vol. 49, 1982
- Winther, Frederikke: 'Bøger til de små med stor betydning' i Årboka. Litteratur for barn og unge, Per Olav Kaldested og Karin Beate Vold (red.), Norsk Barnebokinstitut, Det Norske Samlaget, 2010
- Winther, Frederikke: 'Et retorisk blik på læselyst og litteraturformidling til børn' i *Læselyst og læring*, Sigrid Madsbjerg og Henriette Romme Lund (red.), Dansk Psykologisk forlag, 2010